

ANGELIN VRTEC

PROGRAM MONTESSORI VRTCA

JANUAR 2004

KAZALO

1. UVOD.....	4
2. MONTESSORI VZGOJNI PRISTOP	6
2.1 ŽIVLJENJE MARIJE MONTESSORI	6
2.1.1 Delo s prizadetimi	6
2.1.2 Prva »Hiša otrok«	6
2.1.3 Širjenje metode	7
2.2 METODA MARIJE MONTESSORI	8
2.2.1 Pripravljeno okolje	9
2.2.1.1. Značilnosti Montessori okolja	10
2.2.2 Vloga vzgojitelja	12
2.2.3 Razvoj otroka	13
2.2.3.1 Srkajoči um	13
2.2.3.2 Občutljiva obdobja	14
2.2.3.3 Razvojne značilnosti predšolskega otroka	15
2.2.4 Štiri ravni razvoja od rojstva otroka do odraslosti	17
3. MONTESSORI VRTEC.....	19
3.1. HETEROGENE SKUPINE	19
3.2. INDIVIDUALNO DELO OTROK	19
3.3. SKUPINSKO ŽIVLJENJE	19
3.4. OSNOVNA PRAVILA V MONTESSORI VRTCU	20
3.5. SODELOVANJE STARŠEV	21
3.6. PODROČJA SAMOEVALVACIJE MONTESSORI VRTCA	22
4. PODROČJA DELA V MONTESSORI VRTCU.....	24
4.1. VSAKDANJE ŽIVLJENJE	26
4.1.1. Starost od 1 – 3 leta:	26
4.1.2. Starost od 3 – 6 let:	27
4.2. ZAZNAVANJE	28
4.2.1. Starost od 1 – 3 leta:	29
4.2.2. Starost od 3 – 6 let:	29
4.3. JEZIK	31
4.3.1. Starost od 1 – 3 leta:	32
4.3.2. Starost od 3 – 6 let:	32
4.4. MATEMATIKA	35
4.4.1. Starost od 1 – 3 leta:	36
4.4.2. Starost od 3 – 6 let:	36
4.5. GIBANJE	38
4.5.1. Starost od 1 – 3 leta:	38
4.5.2. Starost od 3 - 6 let:	39
4.6. UMETNOST	40
4.6.1. Likovna umetnost	40
4.6.2. Glasbena umetnost	41
4.7. ZNANOST	43
4.7.1. Geografija	43
4.7.2. Zoologija	44
4.7.3. Botanika	44
4.7.4. Zgodovina	45
5. RAZŠIRITVENE DEJAVNOSTI.....	46
5.1. TUJI JEZIK	46
5.2. GIBALNA VZGOJA	46
5.3. BALET	46

6. SPECIFIČNOST MONTESSORI PROGRAMA V ANGELINEM VRTCU: KATEHEZA DOBREGA PASTIRJA	47
6.1. PRISPEVEK MARIJE MONTESSORI K VERSKI VZGOJI.....	47
6.2. NADALJEVANJE DELA: GIANNA GOBBI IN SOFIA CAVALLETTI.....	47
6.3. CILJI PRI SPODBUJANJU VERSKIH ZMOŽNOSTI OTROK	48
6.4. METODOLOŠKO DIDAKTIČNI KONCEPT KATEHEZE DOBREGA PASTIRJA.....	48
6.4.1. VLOGA ODRASLEGA.....	48
6.4.2. PRIPRAVLJENO OKOLJE.....	48
6.4.3. MATERIAL KOT POSREDNA POMOČ ZA VERSKO VZGOJO.....	49
7. ZAKLJUČEK.....	51
8. LITERATURA	52
9. PRILOGE	54
9.1. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA	54
9.2. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE ZAZNAVANJA	55
9.3. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE JEZIKA	56
9.4. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE MATEMATIKE.....	57

1. UVOD

Otrokom želimo z Montessori vzgojnim pristopom omogočiti čim boljše pogoje za njihov osebnostni razvoj, ob tem pa spoštovati njihovo dostojanstvo, svobodo in pravice (26.člen Splošne deklaracije o človekovih pravicah).

Vzgojna metoda Montessori: temelji na opazovanjih in odkritjih dr. Marije Montessori. Po mnogih urah opazovanja otrok je zanje pripravila dejavnosti, ki so v pomoč razvoju vsakega posameznega otroka. Ugotovila je, da če so otroci v skrbno pripravljenem okolju, potem v njem delajo z vedno večjo zbranostjo in notranjim nadzorom (samokontrolo).

Didaktične pripomočke, ki jih imenujemo »materiali«, je oblikovala in se še danes oblikujejo tako, da pomagajo razumskemu razvoju, razvoju zbranosti, koordinacije, samostojnosti, socializacije, in občutka za red. Okolje otroku omogoča, da razvija občutek za druge na naraven in neprisiljen način.

Igralnica je razdeljena na štiri osnovna področja: matematiko, jezik, vsakdanje življenje in področje zaznavanja. Ob tem pa so enako pomembna in prepletena še področja: umetnost (likovna, glasbena), znanost (biologija, kemija, fizika, geografije, zgodovina) in gibalna vzgoja. V našem katoliškem vrtcu je temu področju pridruženo še področje Kateheze dobrega pastirja, ki posebej razvija otrokove verske zmožnosti.

Na prvi pogled Montessori metodo prepoznamo ob umirjenosti otrok in individualnemu pristopu, pa tudi po tem, da se otroci sami od sebe s pomočjo ponujenega materiala naučijo pisanja in branja ter računanja.

Pristop v skladu z metodo Montessori pa je predvsem učenje za življenje. Otrok dela v ozračju spoštovanja, svobode in odgovornosti. Metoda v polnosti vključuje samomotivacijo, samodisciplino, samospoznavanje - izjemno sposobnost otrok, da sami razvijajo svoje lastne zmožnosti, samostojnost, sistematičen pristop do reševanja težav, pridobivanja znanja in veščin ter omogoča veselje do učenja.

Montessori vzgojni pristop vsebuje dvoje: psihologijo in filozofijo otrokove rasti ter načela za usmerjanje tega razvoja. Temelji na otrokovih razvojnih potrebah po svobodi znotraj meja in po skrbno pripravljenem okolju. Pripravljeno okolje nudi otroku možnosti za stik z materiali in izkušnjami, s pomočjo katerih razvija svoj razum, kakor tudi telesne in duševne sposobnosti. Oblikovan je tako, da v polnosti uporablja samomotivacijo in enkratno sposobnost otrok, da razvijajo skrite zmožnosti. Otrok potrebuje odrasle, da mu postavijo v okolje možnosti, vendar mora otrok sam usmerjati odgovor na te možnosti.

Stališča Montessori vzgoje so:

Otroke moramo spoštovati kot drugačne od odraslih in kot posameznike, ki se med seboj razlikujejo.

Otrok ima nenavadno občutljivost in duševne zmožnosti za učenje iz okolice, ki so drugačne od odraslega tako po kakovosti, kakor po kapaciteti.

Prvih šest let je najbolj pomembnih za razvoj. Nezavedno učenje se postopoma spreminja v zavedno.

Otrok ima globoko ljubezen in potrebo po smiselnem delu. Vendar otroci ne delajo tako kot odrasli zato, da bi delo zaključili ali zaradi dobička, marveč zaradi dejavnosti same. In ta dejavnost je tista, s katero doseže zanj najbolj pomemben cilj: razvoj samega sebe – svojih duhovnih, duševnih in telesnih zmožnosti.

Vzgojitelj dobro pozna otroka (ga opazuje), spoštuje stopnjo njegovega razvoja in je posrednik med pripravljenim okoljem in otrokom. Zato dela z njim predvsem individualno ali po potrebi v majhni skupini.

Otrok, ki živi znotraj Montessori okolja, je bolje pripravljen za kasnejši razvoj intelektualnih zmožnosti. Otrok se je v pripravljenem okolju naučil sam delati. Tu mu je sobivanje z drugimi otroki v veselje. Marija Montessori je spoznala, da je samomotivacija otroka edini verodostojen impulz za učenje. Otroci sami v sebi so nagnjeni k učenju. Vzgojiteljica pripravi okolje, usmerja dejavnost, spodbuja otroke, vendar pa je otrok tisti, ki se uči, ki je s pomočjo dejavnosti same motiviran, da vztraja v določeni dejavnosti.

Če se je otrok v Montessori okolju pripravljen učiti in vzgajati, je to zato, ker je pridobil »notranjo disciplino« - tako s pomočjo zunanjega kakor tudi notranjega reda. To je jedro Montessori vzgojne filozofije. Vzorci koncentracije, vztrajnosti, vestnosti, temeljitosti, ki jih utemeljimo v zgodnjem otroštvu, pripomorejo k temu, da bo otrok samozavesten, sposoben učenec v kasnejših letih. Marija Montessori je uvedla otroke v veselje do učenja v zgodnjih letih in zagotovila okvir, v katerem gresta intelektualna in socialna disciplina z roko v roki.

Kateri so cilji Montessori vzgoje?

- spodbujanje samodiscipline, samospoznavanja in samostojnosti
- spodbujanje navdušenja za učenje
- spodbujanje spoštovanja do sebe, soljudi in okolja
- je sistematičen pristop k reševanju težav in pridobivanju »akademiških« spretnosti.

Zadnji cilj vzgoje je mir v svetu: če imajo otroci dobro izkušnjo sobivanja z drugimi, če znajo sami kaj prispevati k srečnejšemu bivanju v skupnosti, potem bodo pripravljeni dati svoj pozitiven prispevek v svet – miru.

Program Montessori vrtca je namenjen vsem otrokom v predšolskem obdobju. Eden izmed osnovnih principov Montessori vzgoje pa je, da so razporejeni v starostno heterogene oddelke. Montessori program je primeren tudi za otroke s posebnimi potrebami. V tem primeru vrtec sodeluje s strokovnjaki iz primernih področij.

Program Montessori vrtca je odprt za otroke iz družin različnih svetovnih nazorov, ki pa se pred vstopom otroka v vrtec strinjajo s Programom Montessori vrtca.

Program se lahko izvaja tako celodnevno, kakor tudi poldnevno. Lahko pa je tudi ponujen otrokom, ki niso vključeni v vrtec, a bi si želeli popoldanskega dela v Montessori vrtcu.

V Programu Montessori vrtca najprej predstavimo zgodovino Montessori programa in ozadje Montessori vzgojnega pristopa (razumevanje otroka, pristop k vzgoji otroka). Zatem predstavimo, kako vzgajamo po Montessori pristopu v Montessori vrtcu in opišemo temeljne značilnosti tega. Sledi predstavitev dela otrok na različnih področjih, vključno s specifičnostjo Montessori programa: katehezo dobrega pastirja.

2. MONTESSORI VZGOJNI PRISTOP

2.1 *Življenje Marije Montessori*

Marija Montessori se je rodila 31. avgusta 1870 v mestecu Chiaravalle, ki leži v italijanski provinci Ancona. Odraščala je v izobraženi, a povprečni družini. Ko je bila stara 12 let, so se njeni starši preselili v Rim, da bi imela Marija tam boljše pogoje odraščanja in šolanja. Starši so jo vzpodbujali, da postane učiteljica, saj je bila to takrat edina možnost kariere za žensko. Najprej jo je zelo zanimala matematika, nato jo je zanimal študij tehnike, biologije. Končno se je odločila za študij medicine. Tako je bila v Italiji prva ženska, ki je diplomirala iz medicine. Kot zdravnica se je Marija specializirala na področju pediatrije in psihiatrije.

Da bi se poglobila v pedagogiko, se je vpisala na filozofsko fakulteto in študirala metode Itarda (ki je proučeval divjaške otroke) ter Seguina (ki je proučeval slaboumne otroke). V Pestalozziji vzgoji je videla temelj pedagoškega dela, ki lahko pripomore v otroku izzvati skrito energijo. Po internaciji v Indiji med drugo svetovno vojno je živela na Nizozemskem in umrla 6. 5. 1952.¹

2.1.1 Delo s prizadetimi

Leta 1898 ji je minister za javno šolstvo zaupal vodstvo tečaja za učiteljice prizadetih otrok. Ta tečaj se je preoblikoval v šolo za prizadete otroke, ki jo je vodila v letih 1899-1902. Ko je skrbela za vrtce v ljudskih hišah, je odkrila posebnosti otrok: ljubezen do reda in dela, sposobnost zbranosti, veselje do ubogljivosti in željo po učenju. Zasnovala je vrtec in sama proučevala vzgojo otrok. Posebne sposobnosti otroka v preseganju čutnega sveta ter v odkrivanju nadčutnega, so jo privedle do tega, da je o otroštvu govorila kot o občutljivem religioznem obdobju. Pri oblikovanju nosilcev vzgojnih nalog je Marija Montessori izhajala iz poglobljenih moralnih vrednot, strokovne usposobljenosti, tehničnih sposobnosti in poklicne izkušnosti.

2.1.2 Prva »Hiša otrok«

Leta 1907 so Marijo prosili, da prevzame vodenje vrtca v revnem predmestju Rima, San Lorenzu. Marija je ponudbo sprejela, ker je videla v tem možnost, da začne delo z normalnimi otroki. Tako je sprejela petdeset otrok starih od 2 do 5 let. Otroci so ostajali v centru v času, ko so njihovi nepismeni starši delali. Dr. Montessori ni vedela, če bodo njene metode delovale, saj so bili otroci objokani, trmasti in na splošno agresivni. Začela je pri večjih, najprej z nalogami iz vsakdanjega življenja. Prav tako jim je predstavila pripomočke, ki jih je uporabljala pri prizadetih otrocih. Rezultati so jo presenetili, ker je male otroke delo s pripomočki zelo pritegnilo. Otroci, ki so prej brezciljno tavalili, so se sedaj posvečali dolgim uram konstruktivne aktivnosti. Bili so navdušeni nad sestavljanjkami in zaznavnimi pripomočki. Na njeno začudenje so se 3 in 4 letni otroci najbolj veselili učenja praktičnih

¹ Pšunder, M. (1995): Aktualnost pedagogike Montessori, *Sodobna pedagogika*, št. 9-10, letnik 46 (112), 530.

vsakdanjih spretnosti, kar je povečalo njihovo neodvisnost in samospoštovanje.² Marija ni imela namena izpostavljati tako majhnih otrok nobeni dejavnosti, ki vsebuje pisanje ali branje. Matere otrok so jo prosile, naj s tem začne. 4 in 5 letnim otrokom je dala peščene črke, da so po njih drseli s prsti. Nekateri otroci so nato začeli povezovati glasove s črkami in poskušali črkovati in sestavljati besede. Kmalu so se sami naučili pisati. Brali so besede, ki so jih napisali, vendar jih ni zanimalo tisto, kar je napisal kdo drug. Nato so začeli brati z enakim navdušenjem kot pisati. Brali so najrazličnejše besede v svoji okolici: imena ulic, imena trgovin,... Niso kazali posebnega zanimanja za branje knjig, dokler nekega dne eden od otrok ni pokazal drugim otrokom iztrganega lista iz knjige. Naznanil je, da je na tem listu »zgodba« in jo prebral drugim. Zdi se, da so takrat razumeli pomen knjig.

Nastala je prava eksplozija energije, s katero so začeli brati knjige, kakor so jo pred tem doživeli pri pisanju in branju besed. Proces je bil zanimiv zaradi treh stvari:

- a) Spontanost in usmeritev te dejavnosti je od začetka izhajala od otrok.
 - Običajen proces, da je branje pred pisanjem, je bil obrnjen.
 - Otroci, ki so bili vključeni v proces branja in pisanja so bili stari le 4 ali 5 let.

Ko je Marija opazovala ta razvoj pri otrocih, je čutila, da je prepoznala doslej neznan dejstva o vedenju otrok. Prav tako je vedela, da mora za splošno veljavnost takih možnosti razvoja, nadaljevati s študijem otrok v drugačnih pogojih.

2.1.3 Širjenje metode

V tem duhu je odprla še istega leta drug vrtec v San Lorenzu in tretjega v Milanu, četrtega leta 1908 v Rimu, zadnjega za premožne starše. Leta 1909 je ves del italijanske Švice pričel uporabljati metodo Marije Montessori v sirotišnicah in domovih za otroke. O delu Marije se je v svetu hitro razvedelo. Obiskovalci iz vsega sveta so prišli v vrtce Marije Montessori, da bi se s svojimi očmi prepričali o resničnosti novic o »izrednih otrocih«. Marija je začela življenje svetovnih popotovanj – z ustanavljanjem vrtcev in centrov za usposabljanje vzgojiteljic, s predavanji in pisanjem. Prvi obsežen zapis njenega dela je izšel v knjigi Metoda Montessori, leta 1909.

Razen zaprtja šol v deželah, ki so jih okupirali nacistični in fašistični režimi, se je metoda Marije Montessori krepila in napredovala brez prekinitev povsod po svetu. Leta 1922 je bila Marija imenovana za zvezno inšpektorico šol v Italiji. Fašistični režim jo je vedno bolj izkoriščal. Tako je leta 1931 začela delovati v Barceloni in se nato stalno naselila na Nizozemskem. Njeno delo je bilo prekinjeno leta 1939, ko je šla v Indijo, da bi imela tam šestmesečno usposabljanje za vzgojiteljice. Ker je imela italijansko državljanstvo so jo internirali za čas druge svetovne vojne. V Indiji je ustanovila mnoge vrtce in šole, zato je Indija še danes dejavno središče metode Marije Montessori. V zadnjih letih svojega življenja je prejela mnoge častne nazive in pohvale za svoje delo po vsem svetu.³

² Strgar, R. (2002). Temeljne krščanske vrednote v življenju in delu Marie Montessori. Ljubljana.

³ Polk Lillard, Paula (1972): Montessori a Modern Approach, Schocken Books, New York.

2.2 Metoda Marije Montessori

Marija Montessori meni, da se otrok ne »uči«, ampak gradi svoje znanje in svojo osebnost ob izkušnjah in v odnosu s prostorom, stvarmi in z drugimi ljudmi. Otrok v družinskem, šolskem in družbenem okolju preizkuša in si pridobiva lastno neodvisnost z nenehno aktivnostjo, z neprestanim trudom, s koncentracijo in razvojem.

Tako se osvobaja manipulacije odraslih in sofisticiranja ograd, ki mu jih nevede postavljajo starši in učitelji, da bi ga predčasno »oblikovali« po lastnih vrednotah in modelih obnašanja. Otrok pa nasprotno, zaradi inteligence, ki jo ima v sebi, skuša zgraditi lastno osebnost na popolnoma avtonomen način tako, da upošteva svojo najglobljo individualnost in različnost. Njegova svoboda ne pomeni, da lahko počne, kar hoče ali da se lahko zabava s spontanimi in lahкими igricami: to je svoboda, ki mu omogoča, da vedno znova gradi svoje znanje, izpopolnjuje svoje sposobnosti in spreminja lasten pogled na svet.⁴

Marija Montessori pravi, da ni storila nič posebnega. Opazovala in proučevala je otroka. Kako jasen je njen pogled na razvoj otroka, lahko potrди primer iz »hiše otrok«. Štiriletnemu otroku so postavili vprašanje: »Kdo te je naučil pisati?« Odgovor otroka je bil: »Naučil pisati? Nihče. Sam sem se naučil.«

Marija Montessori v svojih natančnih opazovanjih otrok prepozna, da otroci niso nujno glasni, razposajeni, neurejeni. Imajo določene kvalitete, ki se zelo razlikujejo od odraslih. Te drugačne kvalitete moramo opaziti, poznati, spoštovati in zanje skrbeti. Medtem ko je Sigmund Freud raziskoval nenormalno vedenje, ki ima korenine v zgodnjem otroštvu, se je Marija Montessori približala problemu otrokove psihe. Dobro moramo poznati potrebe otroka v vsaki starosti. Otrok mora zadovoljiti te potrebe s pomočjo dela v skrbno pripravljenem okolju, da bi tako zagotovili zdrav razvoj otroka, ki ga je ona imenovala normalizacija.⁵

Delo v hiši otrok – v vrtcu in v osnovni šoli temelji na spoštovanju svobode otrok, ki imajo neslutene in nepredvidljive zmožnosti. Spontana pozornost, ki raste v koncentracijo, vztrajnost, trud ter »izbruh« pisave in branja so manifestacije nepoznanega dela otroške duše. Ti pojavi niso posledica kake specifične vzgojne metode, ampak izvirajo iz bistroumnosti, ki je v vsakem od otrok. V knjigi Odkritje otroka Marija Montessori sama napiše, da metoda ni vidna. To, kar je vidno, je otrok. Ko se je otrokov duh osvobodil zaprek, deluje dalje po svoji naravni poti. Otroške lastnosti, ki se kažejo, pripadajo življenju kot barve ptic in vonj rož. Nikakor pa niso posledica vzgojne metode.⁶

⁴ Pignatari, M. (1996): Montessori pedagogika, Glotta Nova, Ljubljana, 18-19.

⁵ Futurell, H., K. (1998): The Normalized Child, NAMTA, Cleveland, 1.

⁶ Montessori, M. (1967): The Discovery of the Child, Ballantine books, New York

2.2.1 Pripravljeno okolje

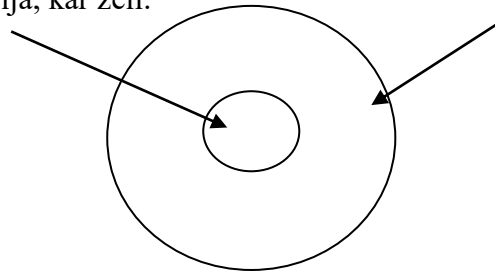
“Prva naloga vzgoje in izobraževanja je pripraviti okolje, ki bo omogočalo in pomagalo otroku razvijati darove, ki jih je dobil od narave.”⁷

Okolje tisto, iz katerega dobiva otrok potrebno hrano za svoj razvoj. Vsebovati mora to, kar otrok potrebuje, vse ovire za njegov razvoj pa moramo iz okolja odstraniti. Okolje je pomembno, a moramo si zapomniti 3 stvari:

- za Mario Montessori je bilo okolje drugotnega pomena glede na življenje samo (okolje lahko pomaga ali ovira, ne more pa nikoli ustvariti)
- otrokovo okolje mora z občutkom pripraviti odrasla oseba
- odrasel mora biti udeleženec v okolju, kjer otrok živi in raste.

OTROK je središče, na katerega ne moremo imeti neposrednega vpliva.
Otrok vzame iz okolja, kar želi.

OKOLJE: odrasli ga lahko nadzorujemo
mi ga pripravljamo za otroka



Okolje je sestavljeno iz treh delov:

a.) prostor

- naj bo dovolj velik, da omogoča svobodno in obsežno gibanje
- vključuje na prijeten in zanimiv zunanji prostor
- naj bo lep
- preprečimo nevarnosti

b.) pohištvo

- lepo in kolikor mogoče iz naravnih materialov
- primerne velikosti za višino otrok
- varno
- vsebuje naj odprte police, mizice, stole, tekočo vodo
- zunaj: zagotovimo: drevesa, pesek, vodo, igrala

c.) materiali v okolju

- naj bodo varni
- lepi in privlačni - tudi kolikor mogoče izdelani iz naravnih materialov
- vsak predmet mora služiti kot spodbuda v procesu razvoja otroka

⁷ Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clio press.

2.2.1.1. Značilnosti Montessori okolja

» Montessori okolje za otroke mora imeti sledeče temeljne značilnosti:

- odrasle, ki so izobraženi v Montessori filozofiji, pedagogiki in metodologiji, primerni za otroke
- ustvarjeno sodelovanje z družino. Družina je integralni del posameznikovega celovitega razvoja
- heterogene skupine otroka (več različnih starosti: od rojstva do treh let in od treh do šestih let)
- raznolikost zanimivih stvari, ki so pripravljene za zadovoljitev potreb razvojnih stopenj in občutljivih obdobjih otrok. Otroci jih lahko ogledujejo, raziskujejo in preizkušajo
- fleksibilno zaporedje rutin in dejavnosti, ki podkrepijo ritmične vzpore dejavnosti otrok – ne pa rigidnega dnevnega reda
- vzdušje, ki izraža brezpogojno ljubezen in sprejemanje.«

(Smernice je pripravilo AMS , »American Montessori Society«

Značilnosti okolja lahko opišemo tudi z naslednjimi osnovnimi komponentami⁸:

1. Svoboda pomeni, da je otrok svoboden v gibanju v Montessori okolju, in da mu omogočimo kolikor mogoče velik prostor svobode, da sami oblikujejo svoje socialne odnose.

Samo v ozračju svobode se nam lahko otrok odpre. Prava svoboda je posledica razvoja – notranjega razvoja, ki otroka vodi v smeri samostojnosti, volje in discipline, vse to pa je bistveno za svobodo. Kako lahko otroku pomagamo pri tem razvoju?

- pomoč k samostojnosti: s pomočjo okolja in dejavnosti (otroku pomagamo le, če je to potrebno)
 - pomoč pri razvoju njegove volje: spodbujamo ga, da usmerja svoja dejanja k izpeljavi do konca, in da doseže nekaj, kar si je sam izbral, da bo delal.
 - Pomoč k razvoju discipline: otroku omogočimo priložnosti za konstruktivno delo
 - Pomoč pri jasnem razumevanju dobrega in slabega: da bi mogli razlikovati med dobrim in slabim, mora odrasle postaviti odločno in jasno mejo med destruktivnim, asocialnim in konstruktivnim, dobrim.
2. Struktura in red: nihče ne sme prekinjati otrokovega dela ali se vmešavati v njegovo delo. Vzgojitelj ustvarja okolje, ki ni statično, vendar pa ima ves čas v mislih osnovni namen, ki ga ima za otroka struktura v okolju. Struktura in red ne služita rigidnim odraslim, ampak sta v pomoč otroku
 3. Realnost in narava: otrok mora imeti priložnost, da internalizira meje narave in realnosti. To mu omogočimo s tem, če ga osvobodimo iluzij in fantazij (fizičnih in psihičnih). Temu služijo:
 - avtentične stvari: pomivalno korito, telefon...
 - realen svet: ne moremo vsi hkrati uporabljati istih stvari (naučimo se čakati na vrsto)
 - začetni stik z naravo: skrb za rože in živali...
 - predmeti: povečevalna stekla, mikroskopi, preprosti eksperimenti...

⁸ Lillard, P.P. (1988): Montessori, A modern aproach, Schocken Books, New York, 51 - 74

4. Lepota: in vzdušje, ki spodbuja k spontanemu in pozitivnemu odgovoru na življenje: prava lepota temelji na preprostosti, vendar pa mora biti vse lepo oblikovano, dobre kakovosti, skrbno in mikavno pripravljeno kot dobro načrtovana razstava.
5. Didaktični materiali: včasih jim dajemo preveč velik pomen. Če otrok v okolju ne čuti spoštovanja, ljubezni, svobode...., potem materiali ne morejo služiti svojemu namenu. Vsak določen material predstavimo otroku v pravem trenutku njegovega razvoja.

Montessori material določa najmanj pet kriterijev:

- Izolacija težavnosti: določena dimenzija, značilnost, problem ki naj bi ga otrok s pomočjo materiala odkril in razumel, mora biti izolirana: otroku pomaga razumeti le en vidik realnosti
- Stopnjevanje od preprostega k zapletenemu: v zunanji obliki in v uporabljanju
- Stopnjevanje od konkretnega k abstraktnemu: začetni materiali so zelo konkretna oblika neke ideje, ki pa postopoma postajajo bolj in bolj abstraktne prestave (simboli...)
- Učenje: materiali so oblikovani tako, da otroka posredno pripravljajo na tekaj, kar se bo enkrat v prihodnosti učil, poglobil

Samoizobraževanje in vzgoja: materiali so oblikovani tako, da se z njihovo pomočjo otroci lahko sami naučijo (tudi branja in pisanja...). Kontrola napake je zajeta v materialu samem: v začetnih materialih na mehanski način, ko pa se materiali stopnjujejo v kompleksnosti, postaja kontrola napake vse bolj otrok sam: sam odkrije lastno napako in poišče način za pravilno rešitev problema brez vzgojiteljeve pomoči.

6. Razvoj življenja v skupnosti: ker otroci, predvsem v mlajši starosti, delajo večino časa samostojno, se zdi na prvi pogled nenavadno, da kako otroci uspejo razviti socialni čut.

»Kako bodo razvili socialnost, če vsak otrok dela sam?« Na taka vprašanja je Maria Montessori odgovorila: ne mislimo, da otroci razvijejo socialni čut v okoljih, kjer so dejanja otrok določena od odraslih, kjer morajo vsi otroci hkrati na stranišče... Taka družba otrok je nasprotna podoba tega, kar odrasli imenujemo svobodno, prostovoljno sodelovanje, izmenjavo med posamezniki in deželami (čeprav vsak ohrani svojo istovetnost). Maria Montessori je otrokom omogočila svobodo v socialnih odnosih, dejanja je omejila le, kadar so prišli v navzkriž s pravicami drugih.

Čeprav Maria Montessori ni poudarja dejavnosti za vso skupino, t.j., da naj bodo vsi otroci hkrati pozorni na isto stvar, je vseeno menila, da ima taka kolektiva vzgoja in izobraževanje svoje mesto kot priprava na življenje. »Kajti tudi v življenju se včasih zgodi, da moramo vsi sedeti v tišini, recimo ko gremo na koncert ali predavanje. In vemo, da celo za nas – odrasle, stane to precej odpovedovanja.« Zato je potem, ko so otroci dosegli individualno disciplino, pomagala otrokom dosegati skupno, kolektivno disciplino. Temu je namenjena vsakodnevna dejavnost na črti, predvsem »igra tišine« v različnih oblikah⁹

Okolje je tisti element vzgoje, ki otroku omogoča, da postane aktiven učenec, učitelj pa postane dinamičen vezni člen med otrokom in okoljem. Otrokovo okolje postane sredstvo za njegovo samovzgojo in samo-izgradnjo, saj mu pomaga, da osvoji svojo lastno samostojnost in se vključi v svobodno izbrane dejavnosti, ki pospešujejo njegov razvoj.

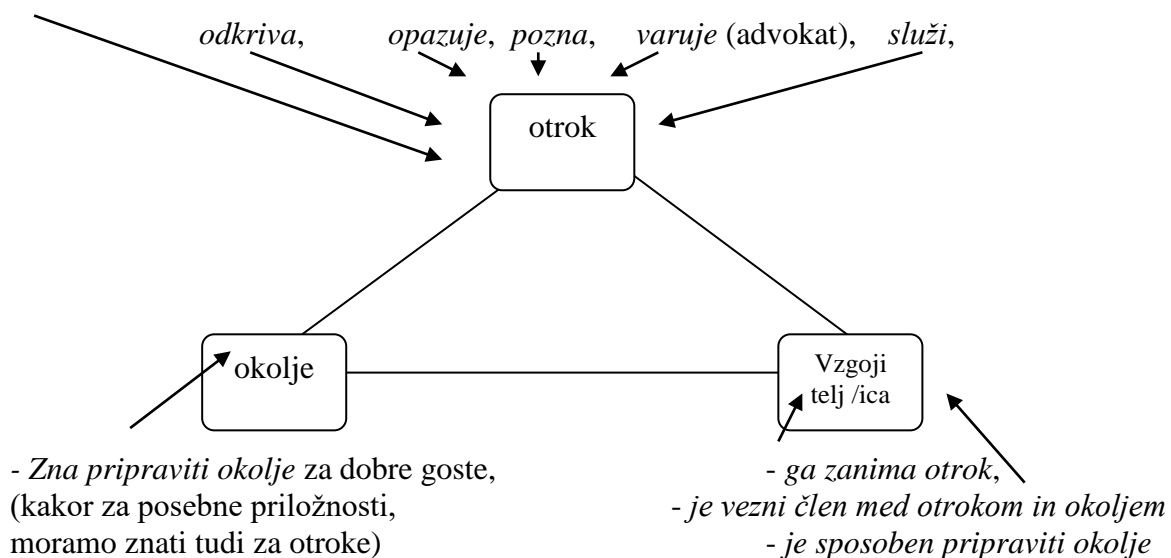
⁹ Lillard, P.P. (1988): Montessori, A modern a proach, Schocken Books, New York, 76

2.2.2 Vloga vzgojitelja

“Opazovanje nam je pokazalo, da se mora vzgojitelj bolj in bolj umikati v ozadje, da bi lahko otroci bolj samostojno delali. Naše delo je v tem, da prepričamo vzgojitelje, kje je poseg nepotreben ali celo škodljiv; to imenujemo “metoda ne – poseganja””¹⁰

Vzgojitelj v Montessori programu je nekdo, ki

razume (razvoj otroka, sposobnosti razuma, sposobnosti izbire),



Ker ima otrok možnost, da svobodno izbere material in ga uporablja, kolikor časa hoče, da sam popravlja napake, je sprememba vzgojiteljeve vloge korenita. Montessori metoda je filozofsko kakor tudi praktično drugačna od tradicionalne. Vzgojitelj ne posreduje znanja, ampak samo pripravlja okolje. Tako je postavljen na glavo tradicionalen koncept vzgoje, kjer je učitelj aktiven in prenaša vsebine.

Vzgojitelj v Montessori pedagogiki

- skrbno opazuje otroka (njegov razvoj, vedenje), da mu lahko pomaga, ga osvobaja zaprek, ki se pojavljajo pri njegovi aktivnosti, in hkrati avtoritarne prisotnosti odraslega. Svoja opazovanja skrbno zapisuje,
- je zgled otrokom in hkrati vir znanja
- je demonstrator
- omogoča odnos med otrokom in razporeditvijo v okolju, interakcijo med otrokom in materialom,
- podpira učne in vzgojne procese
- s svojo duševno, znanstveno in tehnično pripravljenostjo ima nalogo, da pomaga pri razvojnem projektu vsakega otroka in da spodbuja njegovo nagnjenost k neodvisnosti.

»Vemo, da je najtežji del dela z otroki v skupini omogočiti notranjemu učitelju, da usmerja otroke. Lahko je poudarjati svoj lasten načrt, dajati prevelik pomen matematiki ali

¹⁰ Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clío press.

jeziku, usmerjati v hitre rešitve, nadomestiti otrokovo voljo z našo voljo. Tako težko pa se je zdržati pretiranega usmerjanja otroka, opazovati brez presojanja, čakati na otroka, da se nam razkrije. Vendar pa vidimo vedno in vedno znova, če spoštujemo notranjega učitelja v otroku, potem se razvije otrokova osebnost, ki nas preseneča – ki gre preko tega, kar bi lahko mi predvideli, usmerjali ali napovedali.« (Dr. Sharon Dubble, Ph.D, Professor, Loyola College in Maryland)

Vse te naloge pa lahko vzgojitelj dobro opravlja le, če dobro pripravi samega sebe.¹¹ Katere lastnosti potrebuje vzgojitelj v Montessori okolju? Predanost polnemu razvoju otroka – pomagati otroku, da se razcveti njegova osebnost. Neutrudno iskanje področij, ki določenega otroka zanimajo – v pripravljenosti, da ga navduši, vendar pa da tudi stopi nazaj in prevzame podporno vlogo, ko je otrok prevzel iniciativo. Vzgojitelj potrebuje potrpežljivost, pa tudi humor, široko paleto interesov, ki pomagajo vnašati nove vidike v delo in bogatijo življenje otroka.

Vzgojitelj na bo umirjen, brez hitenja, po sobi naj se premika diskretno in tiho. Odgovarja naj na potrebe posameznega otroka. Vzgojitelj naj ne bi nikdar kričal, se razjezil, se kregal ali celo udaril. Vzgojitelj na bo prijeten in vljuden, iskren, odprt, jasen in odločen – a brez jeze. Sposoben naj bo soočenja z neprimernim vedenjem otrok: z razumevanjem, pomočjo, ne pa z kaznijo. Vsem otrokom mora izkazovati spoštovanje, nikoli jih ne sme poniževati ali se jim posmehovati. Otroka mora poslušati in njegove pripombe vzeti resno, na vprašanja pa odgovoriti premišljeno in vljudno. Vzgojitelj si mora prizadevati za notranjo in zunanjo urejenost, saj je učitelj del okolja, s pomočjo katerega se razvija otrok.

2.2.3 Razvoj otroka

2.2.3.1 Srkajoči um

*Odkritje, da ima otrok um, ki je sposoben srkanja,
samo po sebi narekuje izobraževalno revolucijo.
Sedaj zlahka razumemo, zakaj je prvo obdobje človekovega razvoja,
v katerem se oblikuje njegov značaj, najpomembnejše.
V nobenem drugem obdobju otrok tako krvavo ne potrebuje inteligentne pomoči.
Vsaka ovira na poti njegovega ustvarjalnega dela bo zmanjšala možnosti,
da doseže popolnost. Zatorej moramo otroku pomagati.
Ne zato, ker ga imamo za šibko in nebogljen bitje,
ampak ker je obdarjen z veličastnimi ustvarjalnimi energijami,
ki so po svoji naravi tako zelo krhke, da potrebujejo ljubečo in inteligentno skrb.¹²*

Narava otrok se od narave odraslih zelo razlikuje. Medtem ko so odrasli že dosegli normo človeške vrste, so otroci v stalnem stanju preobrazbe. Sami ustvarjajo posameznika, kar bodo nekoč tudi postali. Okolje, v katerem odraščajo in živijo, bo na otroka vplivalo tako gotovo kakor genetska narava. »Lahko bi rekli, da odrasli kopičimo znanje s pomočjo razuma, otrok pa pridobiva znanje neposredno v svoje duhovno življenje. Preprosto tako, da živi, se

¹¹ Montessori, M. (1967), Absorbend mind, New York, Buccaneer Books, 276 - 286

¹² Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books.

otrok nauči govoriti maternega jezika. V njem poteka neke vrste mentalna kemija. Za razliko od otroka pa smo odrasli sprejemniki. V nas pritekajo vtisi, ki jih shranjujemo v razumu, pri čemer ostajamo od njih ločeni, prav tako kot se vaza loči od vode v njej. Otrok pa doživlja preobrazbo. Vtisi ne samo da vstopajo v njegov um, tudi oblikujejo ga. V njem se utelesijo. Otrok ustvari svoje lastne 'mentalne mišice', pri čemer uporablja, kar najde v svoji okolici. Ta tip mentalitete smo poimenovali srkajoči um.«¹³

Marija Montessori je posebno zmožnost otroka, da sprejema vase na več ravneh hkrati (telesni, čustveni in duhovni) imenovala srkajoči um. Vase sprejema vse, kar vidi, sliši, čuti v okolici. Odrasli je sposoben ločevati svoja čustva in misli. Otrok pa ne more: ima bolj globalno naravo: vohajo in tipajo vse okoli sebe, so popolnoma prepleteni in uglašeni z okoljem. Učenje z delom je njim lastno. Morajo eksperimentirati. Srkajoč um je nezavedno duševno stanje, ki je kreativne ustvarjalne narave. To nezavedno duševno stanje ne dela prostovoljno, ampak glede na vodenje notranje občutljivosti, ki jo imenujemo občutljiva obdobja.

2.2.3.2 Občutljiva obdobja

»Recimo, da bi vam rekla: obstaja planet, kjer ni šol in učiteljev, kjer ne poznajo študija, pa vendar prebivalci - čeprav ne delajo nič drugega, kakor da živijo in hodijo okoli – vedo vse stvari, v svoji glavi imajo vse, kar se je mogoče naučiti; a ne bi rekli, da sanjarim?

No, ampak, ravno to, kar se zdi tako sanjavo, plod domišljije, je realnost. To je otrokov način učenja.«¹⁴

Občutljiva obdobja so eno izmed ključnih genialnih odkritij, do katerih je prišla Maria Montessori pri svojih opazovanjih otrok. Občutljivo obdobje je strnjen čas v življenju otroka, ko je otrok posebej dojemljiv za določene dražljaje do te mere, da ostali stopijo v ozadje. Občutljivo obdobje opazimo, ko se pri otroku pojavi močan interes za določeno stvar. Otrok bi neko stvar ponavljal v nedogled - iz nam neočitnih razlogov. To traja tako dolgo, dokler se zaradi ponavljanja nenadoma ne pojavi, vzcveti neka nova pridobitev. Otrok občuti veselje in polnost življenja, ki je posledica močne želje, da bi bil čimbolj povezan s svetom. Sila, ki ga žene k dejavnosti je ljubezen do okolja. Ta ljubezen ni čustveno, marveč intelektualno in duhovno hrepenenje. Če otroka oviramo pri tem, da sledi svojih naravnim interesom določenega občutljivega obdobja, za zmeraj izgine priložnost za naravno osvajanje določene spretnosti. Razumevanje občutljivih obdobji nam razkrije sistem, ki mu sledi otrok pri pridobivanju znanja o svojem okolju in pri razvijanju svojih sposobnosti.

Značilnosti občutljivih obdobji¹⁵ so:

- pojavi se v določenem obdobju življenja in se ne pojavi več nikoli kasneje
- Traja omejen čas, ne moremo z gotovostjo predvidevati, kdaj bo nastopil (zato ne moremo reči otroku, ki želi hoditi na dolge sprehode: bova šla naslednje poletje, ko zaključim s tem projektom v službi...)

¹³ Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books, 12.

¹⁴ Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books, 36.

¹⁵ Lillard, P.P. (1998). Montessori – a modern approach. New York: Schocken books, 32-36.

- Občutljiva obdobja so značilna za vse otroke po svetu (navajanje na čistočo od 18-24 mesecev...)
- Določene sposobnosti otroka so zelo občutljive: otroci si jih bodo z večjo gotovostjo pridobili v tem obdobju (čut za red...)
- Otroci bodo v tem obdobju zelo zavzeto delali (učenje je popolno veselje, to je tisto, kar si najbolj želijo)

Kaj lahko storimo ob občutljivih obdobjih otrok?

- dopustiti otroku, da sledi določenim interesom,
- ga ne prekinjamo,
- pripravimo okolje (pripravimo, da ima material dostopen; ko pride čas za to, ga bo opazil in sam začel z uporabo),
- dajati samo potrebno pomoč, vsaka nepotrebna pomoč je ovira otrokovemu razvoju.

Starost (v letih)	Občutljivost
Rojstvo – 1,5	Gibanje
Rojstvo – 3	Vsrkajoč um (absorbent mind)
1,5 – 4	Izkušnje zaznavanja privlačijo jih majhni predmeti, detajli
1,5 – 3	Razvoj jezika
1,5 – 3	Zapletene dejavnosti (recimo: nošenje težkih stvari) rast pozornosti
2 – 4	Izpopolnjevanje gibanja (finese), Ukvarjanje z resnico in realnostjo
2 – 6	Zavedanje reda, časovnega zaporedja in razporeditve prostorov Glasba
2,5 – 6	Lepo vedenje (bonton) Izpopolnjevanje zaznavanja
3 – 6	Dovzetnost za vpliv odraslih
3,5 – 4,5	Pisanje Risanje ali delo z geometrijskimi oblikami
4 – 4,5	Čut za tip
4,5 – 5,5	Branje

Primer: Preden so otroci stari dve in pol leti, le imitirajo družbene navade. V starosti 3 – 6 let pa želijo vedeti, kako se morajo obnašati (ko so stari 13 let ne želijo več slišati!). Otroci vse ponavljajo, želijo biti taki kot starši, vzgojitelji.

Zavedanje, da obstajajo občutljiva obdobja, nam pomaga bolje razumeti notranje moči življenja, ki so kakor notranja ura, ki vodijo rast in razvoj živih bitij. Te zakone narave moramo prepoznati, spoštovati in jim pomagati: gre za temeljno potrebo. Naša naloga je pripraviti okolje, znotraj katerega lahko otrok spontano dela v skladu z občutljivim obdobjem.

2.2.3.3 Razvojne značilnosti predšolskega otroka

*“Ne iščite mojih nasvetov,
ne iščite v metodi rešitev vzgojnih težav,
ampak glejte otroka, sledite otroku.”¹⁶*

¹⁶ Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clio press.

a) GIBANJE

V zgodnjem otroštvu je gibanje zelo pomembno. Da bi razvili zdravo telo in razum, imajo otroci veliko potrebo po gibanju, raziskovanju, uporabi telesa in po shranjevanju zaznavnih vtisov, ki jih bodo kasneje razvrščali.

Koordinacija celotnega telesa je tesno povezana z razvojem inteligence. Roke so dragocen instrument za pomoč temu razvoju. Otrok uporablja roke za dotik, za učenje, odkrivanje, raziskovanje in razumevanje sveta, v katerem živi. Ima sposobnost, da spreminja to, kar najde, da se igra, da ustvarja nove stvari. Koordinacija gibanja mu pomaga, da si ustvari red znotraj sebe, da si pridobi samostojnost in obvladovanje samega sebe. S tem ko se uči uporabljati svoje telo, zunanja koordinacija omogoča notranjo koordinacijo.

b) POTREBA IN ŽELJA PO REDU

Marija Montessori je z opazovanjem odkrila, da prihaja otrok do notranjega reda s pomočjo zunanjega reda. Notranji red pa je prvi pogoj za razvoj inteligence. Ko se otroci rodijo v ta svet, se jim mora zdeti precej kaotičen. Otroci se morajo naučiti klasificirati, kategorizirati vse stvari, ki jih vidijo, se naučiti imen in uporabo teh stvari.

Otrok ljubi rituale. Ko otrok odrašča, mu moramo dati priložnost, da je njegov dom, domače okolje urejeno, kolikor je mogoče, da ne premikamo stalno stvari, da jim damo priložnost, da imajo svoje lastne stvari urejene. Vse to pomaga otroku, da se nauči zaupati, da se čuti varnega v okolju, da postane samozavesten in samostojen.

c) SPOSOBNOST ZA ZBRANOST

M. Montessori je opazila, da imajo otroci veliko sposobnost zbranosti. V nasprotju s tem, kar so nas naučili, lahko otroci zelo dolgo delajo določeno dejavnost. To pa se zgodi le takrat, kadar dejavnost hrani življenjsko potrebo v njih. Kadar otroka motivira notranja lakota, da bi se naučil nekaj določenega, lahko pokaže veliko in spontano zbranost. Otroci so pogosto lačni prave hrane, ki bi jim prinesla veselje in zadovoljstvo. Pogosto težimo k temu, da dajemo preveč ali preveč revno hrano. Dati jim moramo to, kar bo res zadovoljilo njegovo celotno bitje. Okolje mora biti bogato v stvareh, ki jim bodo pomagale rasti.

č) POTREBA IN ŽELJA PO SAMOSTOJNOSTI

Mali otroci potrebujejo samostojnost. Nikoli naj ne bi mi naredili nekaj namesto otroka, kar že zna, ali se trudi naučiti. Lažje je narediti vse za otroka, vendar »vsaka nepotrebna pomoč zavira razvoj«. Otrok želi biti dejaven. Potrebuje pa čas. Pokazati mu moramo le, *kako* se določena stvar naredi. Iz tega izhaja pomembno vodilo pri delu, izrečeno iz otrokovih ust: "Pomagaj mi, da naredim sam."

d) POTREBA IN ŽELJA PO DISCIPLINI

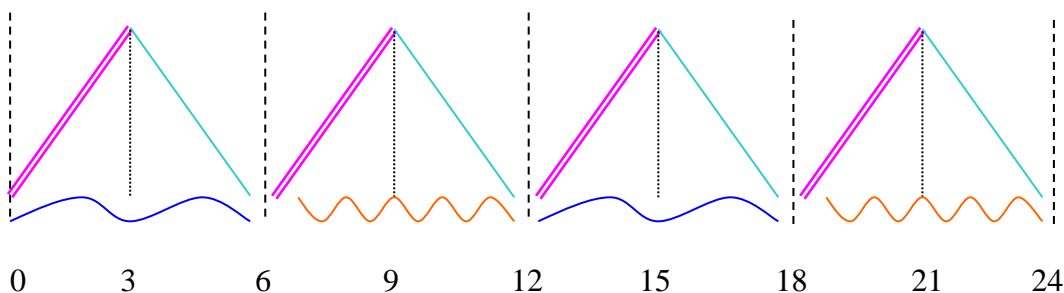
Z roko v roki s samostojnostjo gre otrokova potreba po disciplini. Otrok mora spoštovati pravice drugega kakor tudi drugi spoštujemo njegove pravice. Če imamo do otrok spoštljiv odnos, bodo tudi sami prevzeli to držo vljudnosti in spoštovanja do drugih. Za malega otroka naj bo malo pravil in ta naj bodo jasna. Vendar ta pravila moramo stalno opazovati. Lahko jih še okrepimo, ne s prilizovanjem, podkupovanjem, ampak preprosto s postavljanjem meja, ki se jih potem redno in odločno držimo. Kar pa ni vedno lahko.

e) POTREBA PO VARNOSTI IN LJUBEZNI

Najgloblja potreba v otroštvu je ljubezen in varnost. Zgodnje otroštvo je odločilna starost za oblikovanje temeljnega zaupanja, ki je osnova za ljubeč odnos do staršev, sorojencev, razširjene družine, do prijateljev.

2.2.4 Štiri ravni razvoja od rojstva otroka do odraslosti

Diagram, ki ga je razvila Marija Montessori, nam kaže naravni razvoj človeka. Desno črto si lahko predstavljamo kot vrh zgradbe, ki smo jo postopoma zgradili po nadstropjih. Vsako nadstropje omogoča zgrajeno prejšnje nadstropje. Očitno je torej, da ne moremo začeti z gradnjo stavbe v drugem nadstropju. Potrebno je, da začnemo s temelji, če bi radi zgradili zgradbo, ki bi bila trdna in obstojna. Če pogledamo na versko vzgojo: ali lahko rečemo, če začnemo z vzgojo »v prvem nadstropju«, t.j. pri 6 letih, da gradimo trdno zgradbo?¹⁷



(1) zgodnje otroštvo (2) otroštvo (3) adolescenca (4) zrelost

==== sprejemanje znanja, informacij

— sofisticiranje, uglajevanje, uporabljanje znanja



podobnost razvoja dveh ravni: rojstvo na svet, rojstvo v družbo,



podobnost razvoja dveh ravni: skrb za druge

Slika 6: Shematski prikaz razvoja od rojstva do odraslosti

Vsako izmed obdobjev ima v prvem delu podfazo (dve črti na diagramu), za katero je značilno intenzivno, konstruktivno delo. Sledijo jim mirnejša obdobja, ki so manj ustvarjalna, v tem času se delo prejšnjih let utrjuje. Izbor trikotne oblike je nameren, saj želi prikazati to, da gre v vsakem obdobju za čas našega življenja, ki je bolj intenziven, ko potem doseže najvišjo točko, pa spet intenzivnost pojenja.

(1) Zgodnje otroštvo

Je razdeljeno na obdobje od 0-3 in 3-6 let. Za to obdobje je značilno posebno stanje otrokovega uma, razuma. M.Montessori ga imenuje vsrkajoč um. Je čas največjega preoblikovanja v otroku. V letih od 0 – 6 so postavljeni temelji za vse psihične značilnosti, ki bodo spremljale otroka skozi življenje in sestavljale otrokovo osebnost.

(2) Otroštvo

Je mirno in stabilno obdobje. V tem času otrok zbere vse, kar je razvijal v prejšnjem obdobju. To je trdno, zdravo obdobje. Izgubi prve zobe, dobi druge, njegove kosti se utrjujejo. Če otrokovih naravnih sil nismo zavirali v prejšnjem obdobju, je to vedro, mirno obdobje in

¹⁷ Kordeš, Demšar, M. (2001): Zapiski iz predavanj za Montessori učitelja, predavanja Susan Tracy, Chicago.

ne predstavlja velikih težav psihične ali vzgojne narave. Glede na tradicijo je družba prepoznala otroka kot sposobnega, da začne izobraževanje. Sicer je to obdobje, ko so otroci zelo jasni glede tega, kar je prav in narobe, vidijo samo črno – belo, ni vmesne poti. Recimo: nekoga pač v šoli ne marajo in pika. To jim je jasno. Pišejo dnevnike, slikajo, telefonirajo, imajo čas zase.

(3) Adolescenca

V tem obdobju lahko opazimo velike spremembe. Žleze delajo intenzivno, da bi posameznik postal spolno zrel. Telo hitro raste (potreba po gledanju v ogledala, ker se ne prepoznajo več) in zdi se, da je telo zunaj pravih razmerij. Fizična neuravnoteženost se izraža tudi v psihični in čustveni nestabilnosti. Pogosto v tem obdobju ljudje začutimo notranje vizije, kaj bi radi postali v tem obdobju. V tem lahko postane adolescent svetnik ali mučenec ali mladostni prestopnik.

Je tudi obdobje, ko posameznik postane član družbe. Čeprav je to obdobje kriz, a ko jih enkrat premaga, mu to omogoči, da stopi v polnost svojih lastnih sposobnosti. Mladostnika ne bi smeli v tem obdobju iskanja svoje lastne poti zapustiti (čeprav si to on na nek način želi), saj v resnici potrebuje pomoč z mnogih strani.

To je obdobje, ko se mladostniki zelo zanimajo za družbo, vrstnike, ne poslušajo radi staršev, ampak raje katerega izmed ostalih odraslih, ki je pomemben v njihovem življenju (učitelj, sorodnik...).

Jaslični otroci so prvi adolescenti (pri 2 letih potrebuje otrok separacijo od staršev, pri 12 – 15 letih potrebujejo tudi mladostniki separacijo). Montessori vzgoja v tem obdobju predlaga drugačen način šolanja: življenje na kmetiji, v internatu, a varno ljubeče okolje. Mladostniki niso zainteresirani za šolsko (akademsko) pridobivanje znanja.¹⁸

(4) zrelost

To naj bi bilo drugo obdobje relativnega miru in stabilnosti. Psihično oblikovanje posameznika je zaključeno (prodiranje modrostnih zob). Za mnoge ljudi je to obdobje univerzitetnega študija, ko naj bi mladostnik postal na jasnem sam s seboj, o svojih življenjskih odločitvah. Spokojnost in sposobnost vsrkavanja sta značilnosti tega obdobja. Če je bilo prejšnje obdobje dobro, bo to obdobje žetev vseh prejšnjih obdobj. V tem obdobju oseba išče svoj prispevek k svetu. Lahko gre tudi za negativen prispevek, če ima za seboj obdobja negativnih izkušenj.

Čeprav so ta štiri obdobja med seboj ločena, si sledijo, so tudi medsebojno prepletena in sestavljajo celoto kot gonilno silo, ki usmerja človeka k cilju, h kateremu ga vleče.

Štiri obdobja, ki jih je postavila M. Montessori, danes potrjujejo in nadgrajujejo znanstvena raziskovanja ter izkušnje strokovnjakov na področju vzgoje in razvojne psihologije. Te študije nam služijo zato, da bi razumeli posebne potrebe otroka v razvojnem obdobju, v katerem se nahaja.

¹⁸ Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press, 151-162.

3. MONTESSORI VRTEC

3.1. Heterogene skupine

Skupine v vrtcu so sestavljene tako, da je v vsaki skupini približno tretjina otrok iste starosti. Heterogena sestava otrok v skupini je pomemben vidik Montessori vzgoje, saj otroka postavlja v bolj naravne odnose z vrstniki:

- b. Prvo leto v vrtcu pridobi izkušnjo najmlajšega, tistega, ki si pusti pomagati, ki se zgleduje po večjih, si želi postati kakor oni ali znati to, kar znajo oni.
- c. Drugo leto v vrtcu je leto razcveta, ko se posveti sebi, svojim sposobnostim, išče svoj prostor med vrstniki.
- d. Tretje leto v vrtcu pa je krona njegovega bivanja v vrtcu: je tisti, ki zna, pozna stvari že tako dobro, da lahko pomaga drugim: in to dela z veseljem, z ljubeznijo. Zaveda se, da je zgled mlajšim, da je zanje zanimiv, da ima veliko idej, pobud, ki jim mlajši sledijo. Biti voditelj z odgovornostjo je pomembna izkušnja tega leta.

3.2. Individualno delo otrok

Individualno delo je središče Montessori vzgoje. Otrok v starosti treh let ima zelo rad družbo vrstnikov, a njegova igra z vrstnikom še ne vključuje skupnih idej, ciljev, ampak skupen prostor: radi se igrajo v istem kotu, na isti mizi, v istem peskovniku, a vsak dela svojo »potičko«. Z večjo starostjo otrok pa raste tudi potreba in zmožnost za skupno igro, ki izhaja iz samomotivacije otrok.

Zato so materiali (v večji meri) pripravljene tako, da jih lahko uporablja en sam otrok; če pa želi, potem lahko povabi k igri več otrok.

Individualno delo pomeni, da ima vsak otrok možnost izbirati materiale, ki ga v določenem obdobju zanimajo. Z izbranim materialom potem dela tako dolgo kot hoče in si ga izbira tako pogosto, kot ima potrebo. Individualni pristop sledi otrokovi potrebi, da dela na temelju samo-motivacije in v lastnem ritmu in tempu.

3.3. Skupinsko življenje

Bistveni del učnega okolja so drugi otroci. Življenje v vrtcu, ki dela po Montessori metodi, omogoča mnogo priložnosti za prijateljstva, interakcije, razvoj čuta za druge, za učenje sodelovanja.

V pripravljenem okolju sta izpostavljeni sodelovanje in čut za skupnost. Razlike med posamezniki so ne samo sprejemljive, ampak tudi cenjene. Ker so v skupini otroci različnih starosti, to prinaša s seboj bogastvo učenih priložnosti in pomaga ustvariti občutek za družino, kjer vsak prispeva in prevzema odgovornost za ohranjanje okolja. Heterogene skupine imajo »dedovanje«: starejši otroci poskrbijo za vodenje, usmerjanje in so vzorniki za mlajše otroke. Starejši otroci pa pridobijo s tem, da pomagajo mlajšim otrokom: okrepijo svoje prejšnje spretnosti in znanje in pridobijo zadovoljstvo, ker pomagajo drugim. Mešane skupine tudi omogočajo priložnosti za pestrost varnih, trajnih in polnih prijateljstev.

Socialno življenje otrok je pomemben vidik Montessori kurikulumu. Pomoč otrokom pri socialnem razvoju, spretnostih in sposobnostih je nujno potrebna za učinkovito uvajanje in

izvajanje Montessori programa. Pomembno je, da občutljiv odrasel podpira in spremlja kompleksnost socialnih odnosov.

Ker otroci niso rojeni s prirojenim znanjem o tem, kdaj in zakaj se rokujemo ali obrišemo nos..., se tega učijo v vrtcu kot del socialnega učenja. Ko se otroci s starostjo zavedajo razlik v kulturah, jih spodbujamo, da se veselijo različnosti in jih enakovredno spoštujejo. Otroci se tudi naučijo opazovati druge: prepoznavati kdaj kdo potrebuje pomoč, in da nihče ni premajhen, da bi bil koristen.

Eden izmed najbolj opaznih rezultatov Montessori vzgojnega pristopa je skupnost, ki se razvije med otroci. Ta razvoj podpira vrsta ključnih elementov Montessori vzgojnega pristopa:





- a. občutek pripadnosti vrtcu – lastništvo vrtca (pospravljanje, skrb za okolje)
- b. odgovornost drug za drugega (otroci pomagajo drugače kot odrasli: spoštujejo trud drugega in pomagajo le, če je to nujno)
- c. heterogenost skupin
- d. čas za skupnost (dejavnosti na črti: tudi v realnem življenju se zgodi, da moramo slediti skupini, sedeti in biti tiho): po tem, ko so otroci pridobili individualno disciplino jim pomagamo, da uspejo tudi pri skupnem redu ter se ga zavedajo, ko ga uspemo vzpostaviti (igra tišine).
- e. Skupnosti ni mogoče ustvariti brez odnosov. Otroci pa imajo vrsto priložnosti za vzpostavljanje medsebojnih odnosov. Ti se ne dogajajo le pri skupinskem delu ampak so bogato prepleteni v vsakdanu.

Otroci imajo na voljo, da izberejo individualno dejavnost ali dejavnost, pri kateri je potrebnih več otrok. Določene dejavnosti so pripravljene tako, da ne omogočajo neposrednega sodelovanja (recimo zalivanje rož), pač pa posredno. Dejavnosti otroke spodbujajo k medsebojni pomoči in na ta način otroke spodbujajo k sodelovanju, vzpostavljanju odnosov. Določeni materiali – predvsem za starejše otroke - pa so pripravljeni tako, da zahtevajo skupno delo več otrok – in se jih torej ne more igrati en sam otrok.

3.4. Osnovna pravila v Montessori vrtcu

Osnovna pravila varujejo pravice in svobodo vsakega posameznega otroka in skupine kot celote. Osnovna pravila pospešujejo ponotranjenje (internalizacijo) socialnega vedenja in vrednot. To vključuje: samokontrolo impulzov, upoštevanje ostalih, čut odgovornosti zase in za dobrobit skupine. Osnovna pravila pomagajo, da je življenje v vrtcu bolj preprosto in lepše, pomagajo, da dnevi bolj gladko tečejo, pomagajo otrokom k večji samostojnosti, in pomagajo razvijati odgovornost. Število osnovnih pravil naj bo čim manjše. Predstavimo jih na pozitiven način s poudarkom na varnosti, spoštovanjem do drugih / okolja, in učinki, ki so v dobrobit vsem članom skupine.

Tukaj je seznam tipičnih, pogosto »avtomatičnih« osnovnih pravil v Montessori vrtcu:

-  otrok si izbere material za delo iz police in ga prenese na primerno mizo ali preprogo oz. drugo mesto za delo.
-  Otrok lahko uporablja material tako dolgo kot želi (dokler z njim ravna spoštljivo).
-  Po uporabi materiala ga vrne na svoje mesto na polico, v enakem stanju, kot ga je našel, da ga bo lahko uporabljala naslednja oseba.
-  Otroci pospravljajo okolje v vrtcu. Pobrišejo, če se je kaj razlilo, zviijejo preproge, pospravijo stole... po vsaki dejavnosti.

- ✎ Otrok lahko svobodno izbere, da dela sam: nobenega otroka ne silimo, da naj deli material, ki si ga je prvi izbral, s kom drugim.
- ✎ Otrok ima pravico, da ne izbere nobenega materiala oz. dejavnosti.
- ✎ Otroci spoštujejo delo drugih otrok, okolje (materiale, prostore), vzgojiteljice in druge osebe.
- ✎ Otroci uporabljajo besede, ko jih kaj moti ali nam ni všeč.
- ✎ Ko opazujemo druge pri delu, se njihovega dela ne dotikamo in jih z ničemer ne motimo.

Še nekaj osnovnih pravil za vzgojiteljice:

- ✎ Kar otroci zmorejo, naj naredijo sami. Čeesar ne zmorejo, jim vzgojiteljice pokažemo, kako naredimo.
- ✎ Vzgojiteljice opazujemo otroke pri delu, jim predstavljamo področja in stopnje, ki so za otroka mikavne in predstavljajo ravnopraven izziv razvoju.
- ✎ Vzgojiteljice hodimo počasi in govorimo tišje.
- ✎ Vzgojiteljice spoštujemo otroka v njegovi enkratnosti, obdobje v katerem je in tempo s katerim dela.

3.5. Sodelovanje staršev

Zelo pomembno je, da starši sodelujejo v življenju vrtca. Če vedo kaj se v vrtcu dogaja, če sami pri tem sodelujejo in živijo z vrtcem, potem imajo zaupanje do vrtca. Zaupanje staršev pa omogoči, da se tudi otrok v vrtcu počuti varnega in lahko sproščeno živi, razvija svoje potenciale in je ustvarjalen.

Starši imajo zaradi različnih potreb in želja na voljo različne oblike sodelovanja:

- Možnost pogovora z vzgojiteljico (govorilne ure). Najpogosteje pridejo starši na tak pogovor dvakrat letno in takrat naredimo pregled otrokovega dela, razvoja na različnih področjih. Vzgojitelji povemo, kako ga mi vidimo, starši pa, kako ga oni vidijo v tem obdobju doma. Pogovorimo se o tem, kje vidimo možnosti, da se bo še naprej razvijal, kje vidimo, da je zelo dobro napredoval, kje potrebuje več spodbude in podobno. Pogovor je obogatitev tako za starše kot za vzgojiteljico: iz teh pogovorov se veliko naučimo, bolj spoznamo otroka, na ta način se oboji bolj povežemo med seboj v skrbi in ljubezni za otroka.
- Dvakrat letno imamo strokovni sestanek za starše, kjer jim predstavimo določen vidik Montessori metode, eno izmed področij dela v našem vrtcu. Tako starši v treh letih, ko je njihov otrok vključen v vrtec spoznajo vsa področja v Montessori učilnici za starost od 3 – 6 let. Na ta način starši lažje razumejo kaj se z otrokom v vrtcu dogaja.
- Večer z očetmi: enkrat letno je poseben večer, ko se otrok vrne v vrtec z očetom. Pokaže mu, kaj najraje dela, in kako to delo poteka.
- Večer z mamami: ima isto strukturo kot večer z očetmi, le da je ta večer otrok v vrtcu le z mamo.
- Opazovanje otroka v vrtcu: starše že pred podpisom pogodbe o vključitvi otroka v vrtec povabimo, da preživijo vsaj eno uro kot opazovalec v vrtcu.

- Opazovanje otroka v vrtcu: vsaj enkrat letno priporočamo staršem, da kot opazovalci pridejo v vrtec dopoldan in opazujejo, kako poteka življenje v vrtcu, lahko po dogovoru z vzgojiteljico izbere poseben vidik opazovanja. Otroku predhodno razložimo, da se starši ne pridejo z njim igrati, ampak, da bodo imeli svoje delo: zapisovali si bodo, kaj se v vrtcu dogaja.
- Šola za starše: enkrat mesečno srečevanje z zunanjim strokovnjakom: starši v obliki skupine za samopomoč iščejo odgovore na vprašanja vzgoje
- Program za otroke in starše: namenjen je otrokom, mlajšim od treh let in njihovim staršem, ki so v čakalni vrsti za vstop v vrtec. Enkrat tedensko prihajajo popoldan v vrtec in v posebej za otroke v starosti od 0 –3 let pripravljenem okolju po Montessori vzgojnem pristopu preživimo uro in pol. Otroci izbirajo materiale, se igrajo. Glavna naloga staršev pa je, da se učijo opazovanja in razumevanja potreb svojih otrok. Program spremljajo mesečna srečanja ob ključnih vzgojnih tematikah tega obdobja. Na ta način se otroci in starši pripravljajo na Montessori vrtec.
- Skupna praznovanja: ob dnevu staršev skupna maša, ob koncu šolskega leta zaključni piknik
- Prostovoljno delo: ob uvodnem pogovoru, pred podpisom pogodbe starše prosimo, da si izberejo način sodelovanja z vrtcem. Razložimo jim, zakaj je ta vidik pomemben: »Če otrok vidi, da doma starši nekaj pripravljajo za vrtec, ali pa, da delajo v vrtcu z otroki, potem ima otrok drugačen odnos do vrtca: zaupanje, spoštovanje, ceni vrednost predmetov. To omogoči otroku večjo domačnost in varnost, kar se kaže v lepem odnosu do vrtca, ki je tudi njegov.« Možnosti prostovoljstva:
 - i. 1x tedensko (ali 1x na 14 dni) za eno uro v vrtec in delajo z otroki s posebnim materialom, ki mu rečemo peščene črke.
 - ii. Izdelovaje materialov doma ali v manjših skupinah v vrtcu,
 - iii. Predstavitve otrokom: svojega poklica, potovanja, konjička, igranja in instrument, umetniške delavnice z otroki, branje zgodb z otroki...
 - iv. Spremembe na izletih, obiskih galerij, predstav, muzejev, prireditvev
 - v. Pomoč pri obdelovanju vrta

3.6. Področja samoevalvacije Montessori vrtca

Kriteriji, ki služijo za orientacijo pri samoevalvaciji dela v Montessori vrtcu (oblikovala jih je mednarodna Montessori organizacija):

1. Splošni podatki
 - Opis ustanove: število skupin, število otrok, starost otrok; zunanje in notranje površine vrtca; izobrazba, delovne izkušnje, dodatna izobraževanja strokovnih delavcev.
2. Pripravljeno okolje
 - Soba (igralnica): opis vsake sobe
 - Vhod in garderoba
 - Oprema (omare, police, mize, stoli)

- Razporeditev področij v sobah
- Primernost, lepota in čistoča pohištva
- Okrasitev na stenah
- Primernost, lepota in čistoča materialov
- Kompletiranost posameznega materiala
- Kateri materiali manjkajo ali so nepopolni?

3. Vzgojitelji

- Izkušnje
- Osebnost: drža, vedenje, obnašanje
- Pregled na skupino
- Drža do posameznika
- Predstavitve materialov
- Ali obstajajo osnovna pravila, ki omogočajo samodisciplino?
- Samostojno delo otrok
- Obnašanje vzgojiteljev ob motnjah s strani otrok ali obiskovalcev
- Vtis ob odnosu vzgojitelj – otrok
- Vzdušje v skupini
- Koncentracija v skupini

4. Otroci

- Lastna izbira dela
- Samostojnost
- Ali otroke zaposli vzgojitelj?
- Katere materiale otroci pretežno izbirajo?
- Kako ravnajo otroci z materiali?
- So v skupini otroci s posebnimi potrebami ali vedenjsko moteni otroci?
- Socialni odnosi med otroci
- Reševanje konfliktov

5. Timsko delo vzgojiteljev

- Načrtovanje vzgojiteljev in izmenjava izkušenj
- Refleksije vzgojiteljev
- Težišča timskega dela
- Ostalo

6. Opombe

7. Povzetek

4. PODROČJA DELA V MONTESSORI VRTCU

Osrednji namen vzgojnega programa v Montessori vrtcu je pomagati vsakemu otroku, da polno razvije svoje sposobnosti, talente, na vseh področjih življenja. Dejavnosti, ki jih bomo našli v tem poglavju, podpirajo razvoj socialnih spretnosti, čustveno rast, razvoj koordinacije telesa, kakor tudi kognitivno pripravo za bodoča intelektualna prizadevanja. Holistični kurikulum, ki ga izvaja posebej usposobljeni vzgojitelj, otroku omogoča, da izkusi veselje do učenja in zagotavlja razvoj pozitivne samopodobe; zagotavlja izkušnje, iz katerih otroci pridobivajo, ustvarjajo svoje znanje.

Bolj specifični nameni v Montessori vrtcu so:

- razvijanje pozitivne drže do vrtca: večina dejavnosti je individualnih: vsak otrok si izbere dejavnost, ki je mikavna prav zanj, saj najde v okolju dejavnosti, ki se stopnjujejo glede na njegove potrebe in stopnjo pripravljenosti. Posledično dela v svojem tempu, ponavlja kolikor želi, in izkusi vrsto uspešnih dosežkov. Na ta način oblikuje pozitivno držo o samega učenja.
- Pomoč vsakemu otroku pri razvoju samozaupanja: dejavnosti v Montessori vrtcu so oblikovane tako, da je vsak nov korak zgrajen na tem, kar je otrok že osvojil. Na ta način se izognemo negativnim posledicam, ki jih imajo pogosti neuspehi. Pozorno načrtovano zaporedje uspešnosti zgradi notranje samozaupanje v otroku, ki ga utrdi v prepričanju, da se lahko uči sam. Te dejavnosti, ki gradijo samozaupanje pa prispevajo tudi k zdravemu čustvenemu razvoju otroka.
- Pomoč otroku pri razvijanju koncentracije: učinkovito učenje predpostavlja sposobnost pozornega poslušanja in sprejemanja slišane ali predstavljenega. S pomočjo vrste izkušenj, ko je z zanimanjem zbrano sledil, otrok oblikuje navado vedno dalje pozornosti in s tem večja svojo sposobnost zbranosti, koncentracije.
- Skrb za ohranjanje radovednosti otroka: v hitro spreminjajoči se družbi, bomo vsi v določenem času učenci. Globoka, vztrajna in nenehna radovednost je prvi pogoj za ustvarjalno učenje. Otroku pomagamo razvijati radovednost, če mu omogočimo bogate raznovrstne učne situacije, kjer odkriva dimenzije, količine, lastnosti, odnose... Tako smo ustvarili bistveni element za ustvarjalno učenje.
- Razvijanje in navajanje otroka v vztrajnosti in pobudništvu: s tem, da je otrok obdan z mikavnimi materiali in učnimi dejavnostmi, ki so primerne njegovim notranjim potrebam, se otrok navadi, da se sam od sebe odloči za dejavnost. Postopno se učinki tega vidijo v pobudništvu – bistveni lastnosti v vodenju. »Osnovna pravila« otroka spodbujajo k izpeljavi dejavnosti do konca, kar postoma vodi v navado vztrajnosti, kakor tudi v zamenjavi dejavnosti z drugo, ko je končal s prvo.
- Skrb za otrokovo notranjo varnost in otrokov čut za red: otrokova potreba po redu in varnosti je globoko zadovoljena s pomočjo dobro pripravljenega, razvrščenega, bogatega, a preprostega okolja. To lahko opazimo po pomirjajočem učinku, ki ga ima okolje na otroka. Otrokova potreba po redu je neposredno zadovoljena s tem, da ima v Montessori vrtcu vsak predmet svoje stalno mesto. Osnovna pravila kličejo k temu, da je zmeraj vse na svojem mestu.

Vse to je mogoče s pomočjo dejavnosti, ki so v Programu Montessori vrtca razdeljena na naslednja področja: vsakdanje življenje, zaznavanje, jezik, matematika, umetnost (likovna in glasbena), znanost ter gibanje. Na vsakem področju lahko otrok izbira med mnogimi didaktičnimi materiali, ki so mu zmeraj na razpolago. Lahko rečemo, da sam sebi pripravlja

načrt dela s tem, ko izbira med njimi. Vzgojitelj opazuje, kaj si otrok izbira in mu nato po potrebi:

- predstavi material ali
- predlaga bolj zahteven ali bolj preprost material.

Materiali so na policah vsak dan – vsa leta, ki jih otrok preživi v vrtcu. Za obdobje od 1-3 let se pripravljeno okolje razlikuje od tistega za obdobje od 3 – 6 let. Prostor za mlajšo skupino ima več možnosti za gibanje in več materialov za urjenje v fini in grobi motoriki.

Didaktični materiali so razporejeni na policah omar brez vrat. Vzgojitelj, ki ima zaključeno Montessori izobraževanje, ima tudi izdelane svoje priročnike (za vsako področje enega). V priročniku je vsakemu materialu namenjena posebna stran v priročniku (glej primere v prilogi), kjer najdemo: opis materiala, starost otroka, ki mu je material namenjen, posreden in neposreden cilj, mikavno točko materiala, samokontrolo napake, potek predstavitve otroku, variacije in razširitve materiala ter opombe in fotografijo (ali risbo).

V sledečem programu so materiali le naštet, brez zgoraj naštetih podrobnosti.

4.1. Vsakdanje življenje

Prve dejavnosti, s katerimi se srečajo otroci v Montessori okolju, so dejavnosti iz področja vsakdanjega življenja. Te dejavnosti razvijajo otrokove sposobnosti tako, da znajo poskrbeti sami zase in za okolico. Lahko se vadijo v spretnostih oblačenja, zavezovanja, v uporabljanju žlice, pincete...

Otroci delajo realne, prave dejavnosti, ki vključujejo povezovanje roke in razuma in povečujejo čudovito sposobnost koncentracije, kar je najboljša možna priprava za intelektualno delo, ki bo sledilo.

Neposreden namen dejavnosti vsakdanjega življenja je enak pri vseh: pomagati otroku, da bo razvijal

- Razpon koncentracije (zbranosti): otroku pustimo, da si vzame čas
- samostojnost (otroka spodbujamo, da izbira in dela samostojno)
- koordinacijo med očmi in roko (s pomočjo gibanja izgrajuje svoje mišice)
- čut za red (osebno razmišljanje, sprejemanje odločitev, razvoj reda v njegovem življenju)

Posreden namen dejavnosti vsakdanjega življenja:

Razvoj samozaupanja, dobre samopodobe, ki pomaga otroku, da postane oseba.

Razvoj socialnih spretnosti, vljudnost in spoštljivost postaneta del otrokovega bitja.

Usmerjati otroka k realnosti; saj tudi delajo znotraj realnega okolja.

Otroku pomagati na poti normalizacije: fizično, moralno in psihološko.

Zakaj naj imamo dejavnosti vsakdanjega življenja v Montessori metodi?

- ker pomagajo otroku,
- ker mu pokažemo, kako uporabljamo predmete (če jim ne pokažemo, ne bodo vedeli),
- pripravljamo jih na vsakdanje življenje,
- pomagamo jim, da se razvijajo posredno tudi na drugih področjih (razvoj mišic, majhnih in velikih, razvoj jezika, miselnih možganskih povezav...),
- s tem si bo pridobil tako ljubezen do okolice kot do predmetov v njej,
- otroci razvijajo tudi pozornost (attention span), ki postaja vse daljša,
- omogočimo mu prostor, kjer rešuje probleme: kam naj odložim olupek, kje naj primem držalo... (to je pomembno za matematiko).

Dejavnosti vsakdanjega življenja so preproste, dela jih lahko vsak otrok. Otroku omogočajo zaključen krog dela, ponavljanje dela, kar otroku pomaga ustvariti vzorce urejenosti in zaporedja. Ker so dejavnosti vsakdanjega življenja zelo realne dejavnosti, postane vsak otrok ukoreninjen v realnost. Končni cilj: graditev otrokove pozitivne samopodobe, pa dosežemo s pomočjo ponavljajočih uspehov s temi dejavnostmi.

Dejavnosti, materiali med katerimi lahko otrok izbira na področju vsakdanjega življenja:

4.1.1. Starost od 1 – 3 leta:

Zaradi otrokovega občutljivega obdobja za red, posnemanje in samozavedanje, je to področje za majhnega otroka zelo privlačno. Dejavnosti lahko razporedimo po skupinah:

- skrb zase: slačenje, oblačenje, umivanje rok, umivanje obraza, česanje, okvirji za zapenjanje, uporaba stranišča, uporaba robčkov za brisanje nosu,
- skrb za okolje: brisanje prahu, prelaganje, pometanje, pomivanje, pomivanje mize, pomivanje table za risanje, zvijanje preproge, odpiranje vrat, pranje perila, posode, loščenje srebra, zalivanje rož, sajenje rož...
- praktične dejavnosti: prelaganje semen iz ene posode v drugo, delo s prijemalko, delo s pinceto, prelaganje z žlico, pretakanje tekočin, ožemanje gobe, obešanje perila, nizanje na nit, zabijanje s kladivom
- učenje vljudnosti in spoštovanja: pozdravljanje, skupni obedi, tiho govorjenje, opazovanje, če dela kdo drug.

4.1.2. Starost od 3 – 6 let:

- | | |
|--|---|
| ➤ umivanje rok | ➤ razdeljevanje tekoče hrane z zajemalko |
| ➤ zapenjanje gumbov | ➤ lomljenje oreškov |
| ➤ zapiranje zadrge | ➤ pomivanje posode |
| ➤ brisanje nosu | ➤ brisanje polite vode |
| ➤ zavezovanje | ➤ odpiranje in zapiranje steklenic |
| ➤ pregibanje (zlaganje) | ➤ uporaba gobe |
| ➤ pretakanje tekočine | ➤ čiščenje tal |
| ➤ presipavanje trdnih snovi (priloga 9.1.) | ➤ čiščenje oken |
| ➤ prelaganje z žlico | ➤ čiščenje čevljev |
| ➤ drobljenje zrn | ➤ cvetlični aranžmaji |
| ➤ pometanje | ➤ zalivanje rastlin |
| ➤ čiščenje snega | ➤ sajenje rož |
| ➤ loščenje | ➤ šivanje (3 stopnje) |
| ➤ pranje perila | ➤ delo z lesom: zabijanje žebeljev |
| ➤ ščipalke za perilo | ➤ tabla za delo z vijaki |
| ➤ preja | ➤ rezanje: delo s škarjami |
| ➤ prijemalka | ➤ lepljenje 1 (namakanje) |
| ➤ pinceta | ➤ lepljenje 2 (s palčko) |
| ➤ velika kapalka | ➤ mletje z mlinčki |
| ➤ vaja s kapalko za oči | ➤ prenos mize |
| ➤ priprava hrane: rezanje banane | ➤ tišina |
| ➤ priprava hrane: jabolko | ➤ dejavnosti na črti |
| ➤ priprava hrane: limonada | ➤ obdelovanje zelenjavnega/cvetličnega vrta |
| ➤ pečenje | |

4.2. Zaznavanje

Delo z materiali zaznavanja prebuja otrokovega duha in čute. Namen dejavnosti na področju zaznavanja je pomagati otroku, da s pomočjo svojih čutil prebuja in razvija zavedanje različnih značilnosti ali kvalitet predmetov v okolici. Otrok se s pomočjo materialov zaveda svojih čutil, jih uporablja, in jih z vajo izostruje. Otroku so materiali privlačni zaradi njegove potrebe po opazovanju, dotikanju, okušanju, poslušanju in vohanju.

Otrok sprejema in odkriva svet s pomočjo čutil. Bolj kot bo imel čute razvite, bolj kot jih bo znal uporabljati, bolj mu bo dostopen svet.

Imamo 5 čutov (vid, sluh, voh, okus, tip-temperatura). 4 kriteriji, ki jih psihologi uporabljajo za določitev, kaj je čut in kaj ne, so:

- Imamo sprejemnik – ločen organ: oko, uho, nos, usta, koža
- V telo prihaja fizikalna energija: svetloba,...
- Enkratna izkušnja človeškega bitja (barve)
- Posebno področje v možganih za posamezen čut

Izobraževanje mora dopustiti otroku, da uporablja in razvija vse čute.

Neposredni cilji materialov zaznavanja so med drugim: pomagati otroku, da

- razvrsti vse, kar čuti (da občutke razvršča)
- spozna razmerja:
 - veliko / majhno, največje, najmanjše
 - dolgo / kratko
 - široko / ozko
 - visoko / nizko
 - toplo / hladno
 - glasno / tiho
 - kislo / sladko / slano / grenko
 - gladko / hrapavo
- se nauči vizuelnega razločevanja in konstruiranja oblik, barv in njenih odtenkov,
- se nauči taktilnega razločevanja oblik, površin, temperature
- služno razlikovanje zvokov, razločevanje okusov, razločevanje vonjav
- priprava na geometrijo, decimalni sistem, pisanje
- se nauči določenih spretnosti, ko dela z materiali

Piaget postavi 7 stopenj procesa učenja novih stvari:

1. **Raziskovanje** – pripravljene moramo biti, da otrok od 0-3 raziskuje
2. **Posnemanje** – otrok posnema, kar je videl pri vzgojitelju
3. **Predstavitev** – včasih naredi novo kreacijo, spet drugič zna ponoviti vse, kar je videl. 2,5-letni otrok je sposoben ponoviti le kratke predstavitve.
4. **Organiziranje** – postaja abstraktno. V mislih si predstavlja, kako stvari gredo.
5. **Memoriranje**
6. **Simbolizacija** – gre za izražanje tega, kar čutiš, s simboli: npr. povohaš jabolko, nato narišeš jabolko – slika simbolizira vonj jabolka.
7. **Ustvarjanje**

Po vsem tem je oseba sposobna za kreativno delo.

Na policah področja za zaznavanje bodo pripravljene posebej oblikovani materiali, ki spodbujajo razvoj čutil, kot je niz valjev, ki se razlikujejo v določeni dimenziji: širini ali višini..., tkanine, ki jih otrok s tipom razvršča, trinom, ki je zanimiv za sestavljanje že sam po sebi, kasneje pa bo otroku služil kot fizična ilustracija matematične formule. Nekateri materiali, kot recimo leseni valji, imajo »prijemek«, ki ga otrok prime s kazalcem in palcem, kar pripravlja otrokove mišice roke za pisanje... Vsak izmed materialov in njegovih stopenj je skrbno preišljen. Korak za korakom bo otrok postopoma, v lastnem ritmu in učnem stilu integriral različne spretnosti in pojavil se bo - pogosto se zdi, da brez napora – kompetenten bralec in pisec. Vzgojitelji se zavedajo, koliko se mora zgoditi, preden pride do tega pojava, in da to doseže le otrok s pomočjo aktivnega dela z materiali.

Maria Montessori¹⁹ pravi, da so materiali materializirana abstrakcija: *“Abstract ideas are synthetic concepts of the mind which, independent of actual objects, draw some common qualities from them. These however, do not exist by them selves, but in real things (weight...)”*

Dejavnosti, materiali med katerimi lahko otrok izbira na področju zaznavanja:

4.2.1. Starost od 1 – 3 leta:

Dejavnosti, med katerimi lahko otrok izbira na področju zaznavanja razporedimo v skupine glede na to, kateri čut skušajo spodbujati, razvijati:

- vid:
 - dimenzija: valji, roza kocke, rjave stopnice, rdeče palice, leseni obroči
 - oblika: razvrščanje predmetov, zaboj z oblikami, tabla z elastikami, identifikacija geometrijskih teles, geometrijski predal (št. 1)
 - barva: prvi in drugi barvni zaboj, razvrščanje barvnih gumbov
 - položaj: postavljanje telesa ali predmetov: pred, za, pod, nad, na vrhu, ob strani
- tip
 - dimenzije: identifikacija s pomočjo stolpa, stopnic obročev, valjev, razvrščanja predmetov, skrivnostne vreče, peščenih črk
 - strukture: hrapave in gladke ploščice, kamen, les, kovina, tekstil,
- sluh:
 - identifikacija (zvoki predmetov okolici, avdio posnetki)
 - ujemanje: zvočni valji (3 pari)
- voh in okus: poskušanje različnih vrst sadja in zelenjave...

4.2.2. Starost od 3 – 6 let:

Čut za vid

1. dimenzije
 - lesene klade
 - roza kocke
 - rjave stopnice
 - rdeče palice
 - barvni valji
 - binomna kocka
 - trinomna kocka
 - zaporedje potenc številke dve

¹⁹ Montessori, M. (1967): The Discovery of the Child, Ballantine books, New York, 176.

2. oblika

- predstavitev geometrijskih likov
- omara za geometrijo
- karte za geometrijsko omaro
- konstrukcijski trikotniki: trikotni zaboj
- konstrukcijski trikotniki: pravokotni zaboj
- konstrukcijski trikotniki: veliki šest kotni zaboj
- konstrukcijski trikotniki: mali šest kotni zaboj
- konstrukcijski trikotniki: kvadratni zaboj (modri trikotniki)

3. barva

- zaboj z barvami št. 1
- zaboj z barvami št. 2 (glej prilogo 9.2.)
- zaboj z barvami št. 3
- barvne palice z zrnci
- pitagorova sestavljanica

Čut za vid in tip

- geometrijska telesa
- osnove za geometrijska telesa
- razvrščanje predmetov
- skrivnostna vreča

Čut za tip

- hrapava in gladka tabla št. 1
- hrapava in gladka tabla št. 2 in 3
- peščena tabla
- zaboj s tkaninami
- termične steklenice (toplotne)
- termične plošče (toplotne)
- plošče za ugotavljanje teže
- ročna tehtnica

Čut za sluh

- zvočni valji
- zvonci

Čut za okus

- steklenice za okus

Čut za vonj

- dišeči vrči

4.3. Jezik

Fanscinantno sredstvo komuniciranja je človeški jezik. V učilnici, kjer vzgajamo po Montessori vzgojnem pristopu, so dejavnosti, ki spodbujajo:

- govorjenje,
- poslušanje,
- branje,
- pisanje.

Namen področja jezika je, da otrok s temi materiali pogloblja in razvoja elemente jezika, ki jih je pridobil že na drugih področjih. Področje jezika je namreč prepleteno z drugimi področji, kjer pridobiva bogat besednjak (recimo na področju zaznavanja...), motoriko in koordinacijo potrebno za pisanje (recimo na področju vsakdanjega življenja), zbranost in vztrajnost potrebno za branje (recimo področje vsakdanjega življenja).

Otroci pridobivajo jezik s pomočjo pozitivnih interakcij med ter z odraslimi ter med in z otroki. Zelo pomembno je, da z otrokom veliko govorimo, beremo knjige, uporabljamo rime in pesmi.

Vzgojo in razvoj jezika spodbuja okolje, kjer so otroške ideje in igre vrednota in jih uporabljamo kot temelj za nadaljnje raziskovanje in razvoj. Otroku nudimo priložnost za samostojno uporabo jezika. Otroka poslušamo.

Razvoj jezika bo mnogo boljši, če ima otrok pozitivno samopodobo. Spodbujanje dobre samopodobe posega tudi na jezikovno področje (danes znajo vsi otroci brati: vsaj znak McDonaltsa in STOP znak. Najhuje je, če jim damo občutek, da ne znajo brati – resnica je, da znajo brati, vsaj slike).

Neposredni cilji materialov jezika so med drugim: pomagati otroku, da

- razvija, razširja besedišče
- poimenuje predmete v realnosti, na slikah
- poimenuje posamezne dele predmetov (kolesa, vrat...)
- prepozna različnosti in podobnosti predmetov
- prepozna različnosti in podobnosti slik
- prepozna podobnosti in različnosti besed
- zazna in ubesedi razlike med predmeti oz slikami oz. besedami
- razvršča predmete glede na skupine (besed)
- se pripravlja na pravo branje
- razvija spretnosti potrebne za branje in pisanje
- raziskuje jezik
- razvija spretnosti za poslušanje in prepoznavanje zvokov ter glasov
- razvija spretnosti zavedanja sveta okoli sebe
- se seznani s simboli za posamezne glasove abecede
- povezati simbole z glasovi s pomočjo mišičnega in vizualnega spomina
- bo raziskoval in analiziral jezik ter ga reproduciral z grafičnimi simboli
- bo prepoznaval, da imajo glasovi pomen
- bo prepoznaval, da imajo besede pomen
- bo prepoznaval, da je branje interpretacija zapisane misli druge osebe
- imel izkušnjo pravega branja

- bo prepoznaval in izražal zlogovanje besed
- bo razvil fine motorične spretnosti v pripravi na pisanje (z uporabo pikala, škarij, krede...)
- razvijal sposobnost pisanja in razumevanje zapisanega
- bo razvijal nadzor pisala v svoji roki z lahkotnostjo pritiska

4.3.1. Starost od 1 – 3 leta:

Sledeče dejavnosti pomagajo otroku, da osvaja in razvija poimenovanje predmetov v svoji okolici in oblikovanje stavkov (izražanje misli). Te dejavnosti morajo odgovarjati otrokovi potrebi, da da vsemu, kar sreča, ime, kakor tudi otrokovi sposobnosti, da ustvarja simbole in koncepte in, da komunicira z ostalimi, ko se vedno bolj zaveda sebe kot ločenega bitja.

Zavedati se moramo, da se otrok uči, ker želi komunicirati. Ne nauči se le izoliranih besed, marveč tudi odnosa med besedami in namen besed: da bi sporočale misli in čustva tistega, ki govori.

Dejavnosti lahko razvrstimo med sledeče kategorije:

- zagotavljanje in popraviljanje izgovorjave:
 - ko govorimo z otrokom, jasno izgovarjamo besede
 - branje zgodb,
 - rime,
 - igre z zvoki (zvok glasov črk)
 - nevsiljivo ponavljanje pravilne izgovorjave besed, ki jih izgovorijo narobe
- bogatenje besednega zaklada:
 - govor in dialog,
 - branje zgodb,
 - rime in pesmi,
 - igra prepoznavanja predmetov,
 - poimenovanje predmetov v okolju z učno uro v treh stopnjah,
 - poseben material za bogatenje besednega zaklada (materiali zaznavanja: abstraktne besede dimenzij, barv, oblik....; kmetij (igre slovnice), karte za razvrščanje, knjige, sestavljanke...),
- razvoj jezika za boljšo komunikacijo: izkoristiti vsako priložnost za pogovor s vsakim otrokom,
- simbolna predstavitev jezika:
 - peščene številke in črke,
 - vaje ujemanja predmetov iz okolja in slik predmetov; predmeti v okolju in njihovi napisi.

4.3.2. Starost od 3 – 6 let:

Za to starostno obdobje so tipični Montessori materiali le trije: peščene črke, premična abeceda in kovinski liki. Druge stvari mora vsak vzgojitelj pripraviti sam glede na potrebe in želje otrok.

Splošni material, ki ga potrebujemo za področje jezika, je: svinčniki, papir, papir s črtami, nalepke, papir, narezan na trakove, majhen clipboard (podlaga za pisanje), škarje, pisala.

Sledeči seznam osnovnih Montessori materialov naj bo otrokom na razpolago:

1. Razvoj ustnega govora, dejavnosti govora

- govorne dejavnosti v razredu
- razvoj ustnega govora, besednjak
- dva niza predmetov – za ujemanje
- niz predmetov in niz slik za ujemanje
- dva niza ujemajočih se kart s slikami
- slikanica s slikami za “branje”
- karte za besedišče
- niz kart s sliko in niz ujemajočih se kart z besedo
- knjiga z eno sliko in eno besedo na vsaki strani
- niz predmetov in niz ujemajočih se kart z besedo
- niz kart z besedo, ujemajočih se s kartami s slikami
- dva niza ujemajočih se kart z besedami
- knjiga z eno besedo na vsaki strani
- učna ura s tremi stopnjami
- “I spy game” (Vidim, vidim nekaj, kar...)
- dejavnosti na črti
- vaje vljudnosti in spoštovanja
- zgodbe
- predstavitev predmetov za poimenovanje
- predstavitev predmetov za vajo ujemanja
- predstavitev predmetov za poimenovanje z enakimi (generic) imeni
- predstavitev predmetov in ujemajočih slikovnih kart
- predstavitev dveh nizov ujemajočih se slikovnih kart
- predstavitev kart za besedišče
- predstavitev kart za razvrščanje
- razporejanje dveh nizov kart za razvrščanje
- predstavitev kart zaporedja

2. Razvoj poslušanja, vaje v poslušanju

- “kdo sem” igra
- igra “zvoki iz okolice”
- igra “Simon reče”
- pestrost glasbenih inštrumentov
- zvočni valji
- Montessori zvonci
- predstavitev raznolikih zvoncev
- kasete, zgoščenke
- pesmi za petje
- gibanje ob glasbi / različice
- vaje s ploskanjem
- igra “tišina”

3. Ustni in pisni razvoj jezika

- predstavitev peščenih črk
- uvod v premično abecedo
- predstavitev začetnih glasov s predmeti
- predstavitev začetnih glasov s slikami (glej prilogo 9.3)

- predstavitev fonetične gradnje besed
- razvoj jezika v branju
- knjige

4. Razvoj pisnega jezika, dejavnosti pred pisanjem

- pikanje
- luknjanje z luknjačem
- rezanje s škarjami

5. Razvoj pisnega jezika

- predstavitev table s kredo i
- predstavitev table s kredo ii
- predstavitev table s kredo iii
- predstavitev kovinskih likov

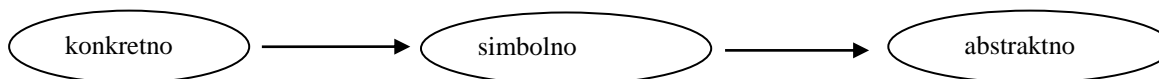
4.4. Matematika

Maria Montessori imenuje skupaj s Pascalom človekovega duha »matematični duh«. S tem želi povedati, da matematika ni težek, poseben fenomen, do katerega imajo dostop le nekateri, posebej nadarjeni, ampak, da je matematika nekaj, kar kratkomalo spada k človeku.

Kjer se srečamo z razvrščanjem, primerjavami, zaporedji, gre za matematične pojave. Tako je vsa človeška kultura, posebej pa tehnična civilizacija industrijske in informacijske dobe, prepletena z matematiko. Da človek zavestno šteje in meri, lahko zasledimo še 3000 let pred Kristusom. Vendar pa je imel človek že mnogo prej matematični odnos do stvari in pojavov.²⁰

Zelo podobno pot prehodi otrok. Najprej se sreča z mnogimi konkretnimi izkušnjami pri rokovanju s stvarmi, kasneje pa pride do abstrakcije pridobljenih spoznanj. Pri tem mu je v pomoč material iz področja zaznavanja, ker mu ponuja »materializirane abstrakcije«. Prav ta material odpre otroku vrata v matematični svet, zato ga Maria Montessori imenuje »temeljni matematični material«. Ob delu z njimi se otrok sreča z matematiko: meritve, štetje, primerjanje... so del matematičnega duha. Ta srka otrokov um po naravni poti s pomočjo mnogih zaznavnih izkušenj temeljne matematične izkušnje.

Tako kot na drugih področjih v Montessori metodi, tudi pri matematiki začnemo s tem, kar je znano in nadaljujemo k temu, kar ni znano otrokom. Matematični material je tesno povezan s področjem zaznavanja. Rdečim palicam sledijo rdeče-modre palice, ki so enake oblike in dimenzij. Otroci morajo začeti s konkretnimi materiali. Po konkretnih materialih se dogovorimo o simbolih, ki predstavljajo konkreten material (kot npr. št. 4). Ko pa se igramo z idejami, potem govorimo o abstraktnosti. To so trije koraki, ki jim sledi človekov um:



Otrok si na matematičnem področju pridobi predstavo o številih in pride do štetja, dobi vpogled v strukturo decimalnega sistema in odkrije bistvo osnovnih operacij.

Montessori material iz področja matematike zadovoljuje otrokove potrebe po delu s vsemi čuti. Delo z materiali pomaga otroku, da pride do čudovitih odkrij, hkrati pa omogoča natančno vpeljevanje v svet matematike. Dolga obdobja vaje omogočajo otroku, da pride samostojno do abstrakcij, in da pridobljena spoznanja uporabi. S konkretnim materialom lahko tudi mlajši otroci rešujejo naloge, ki se nam zdijo na prvi pogled pretežke.

Material otrok jasno pokaže na povezavo med geometrijo, algebro in aritmetiko. Primer: material z zlatimi kroglicami (ali lesenimi kockami) otroku ne posreduje le števil in njihovih operacij, ampak tudi predstavo, a je ena točka, deset črta, 100 kvadrat, 1000 pa kub desetke. Izračunavanje površin in plaščev teles, potence so nadaljnji primer povezave med geometrijo in aritmetiko. Na vse te izkušnje se bo lahko otrok opiral v letih, ki ga še čakajo.

²⁰ Montessori Vereinigung (1992). Montessori material, Teil 1. Netherlande: Nienhuis Montessori, 87

Maria Montessori ima pred seboj celovito matematično vzgojo in izobraževanje otroka. Z materiali želi otroka usposobiti, da bo lahko s pomočjo svojega matematičnega duha razumel naravo in kulturo v svojih matematičnih strukturah, in da se jo bo naučil – v dobrem smislu – obvladovati.

4.4.1. Starost od 1 – 3 leta:

V tem zgodnjem obdobju v Montessori pripravljenem okolju ni področja, ki bi ga imenovali področje matematike: torej ni »matematičnih materialov«, ampak je matematično področje povezano s področjem zaznavanja, kot smo povedali v uvodu.

Matematika (zaznavanje) pa je prepletena tudi z drugimi področji, kjer je pomembno pridobivanje vrtilin kot so samozaupanje, pobudništvo, radovednost, sposobnost koncentracije, vztrajnosti.... Vsako izmed področij pa poskrbi za določen vidik, ki pripravlja otroka na svet matematike, recimo:

- vsakdanje življenje (primer presipavanja iz vrčka v vrč) pripravlja otroka na razumevanje zaporedij, zaključenih ciklusov, reševanje konkretnih težav...
- gibanje (fina in groba motorika) sta nujno potrebno za natančnost pri matematiki...

Pomembno je, da otroku omogočimo izkušnje, kjer lahko spozna:

- štetje
- klasificiranje
- zaporedja
- geometrijske like
- dimenzije, jih primerja, išče razlike in podobnosti, postavlja po stopnji
- simbole za konkretne predmete
- orientacijo v prostoru

Po približno drugem letu starosti damo otroku na razpolago materiale, našteje spodaj za starejše starostno obdobje, saj se otrokovo razumevanje matematičnih pojmov razvija zelo različno.

4.4.2. Starost od 3 – 6 let:

Neposredni cilji materialov iz področja matematike so med drugim: pomagati otroku, da

- pridobi pojme števil od 1 – 10, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- se nauči štetja od 1 – 10, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- se vadi v štetju konkretnega materiala od 1 – 10, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- utrjuje zaporedja
- spozna številke
- poveže imena in simbole števil od 0 –9, (kasneje 11-19, 11-99, do 1000)
- priprava na pisanje števil
- pridobi izkušnje z metričnim sistemom
- pridobi predstavo o enicah, desetnicah, stoticah in tisočicah
- spozna imena mest decimalnega sistema
- spozna strukturo decimalnega sistema
- povezava konkretnega decimalnega sistema z abstraktnim (številskimi)
- se nauči menjav v decimalnem sistemu

- utrjuje linearno štetje
- se nauči štetja s preskakovanjem (ritmično štetje, poštevanke) ob konkretnem materialu
- spozna osnovne operacije: seštevanje odštevanje, množenje, deljenje do 20 (kasneje do 100, oz. 10000) s konkretnim materialom
- spozna geometrijska telesa
- spozna dele celote, ulomke.

Povzamemo lahko, da se otroci v obdobju do vstopa v šolo srečajo z naslednjimi področji matematike:

1. Števila od 1 – 10
2. Decimalni sistem in razumevanje vrednosti prostora
3. Linearno štetje
4. Funkcije števil ($+$, \times , \div , $-$)
5. Ulomki: vsak ulomek ima črto in številko pod črto, ki pove koliko delov ima luknja. Večja kot je številka, manjši je kos. Zgornja številka pa pove, koliko jih lahko vzameš, oz. koliko jih je ostalo

Materiali, ki jih imajo otroci na voljo za spoznavanje matematičnih simbolov in funkcij, so: (vsak od materialov ima sebi lasten koncept: namen in način uporabe za otroka – z variantami in razširitvami):

- Rdeče modre palice
- Peščene številke
- Zaboj s palčkami (glej prilogo 9.4.)
- Številke in kamenčki
- Igra spomina
- Predstavitev lesenih kock 1, 10, 100, 1000
- Predstavitev števil 1, 10, 100, 1000
- Postavitev 9 s kockami
- Postavitev 9 s številkami
- Horizontalna postavitev 45
- Vertikalna postavitev 45
- Ročna menjava
- Kratke stopnice
- Tablanajst
- Tablaset
- Tabla sto
- Zvitek
- Gosenica
- Bančna igra seštevanja
- Bančna igra množenja
- Bančna igra deljenja
- Bančna igra odštevanja
- Verige števil
- Tabla za seštevanje
- Tabla za množenje
- Tabla za deljenje
- Tabla za odštevanje
- Igra s ploščicami (1,10,100, 1000)
- Deli celote

4.5. Gibanje

Razvoj motorike je nujno potreben in predpogoj za vsako vrsto učenja. Otrok podobo o svojem telesu počasi ustvarja skupaj z izkušnjami s svojim telesom in s tem, kaj lahko telo naredi s predmeti v svoji okolici. Iz teh izkušenj prihaja čut za orientacijo, ki je temelj vsega učenja.

Otrok ima potrebo po raziskovanju. V zanj posebej pripravljenem okolju mu omogočimo, da jo lahko svobodno izraža in živi. Oprema, pohištvo vrtca povabi otroka, da se giblje bolj osredotočeno in razumno. Vaje vsakdanjega življenja so začetna točka napredovanja v učenju.

V knjigi »Perceptual Motor Development for the Montessori Children's House« lahko beremo, da otrok, ki lahko nadzoruje gibanje svojega telesa, lahko doseže samostojnost in samokontrolo. Zato je razvoj motorike tako pomemben del učenja za otroka.

Dejavnosti, ki jih moramo pripraviti na področju gibanja so take, ki otroku pomagajo razvijati koordinacijo, ravnotežje in moč. Te dejavnosti morajo dogovarjati na otrokove potrebe in interese na določeni stopnji raziskovanja, samostojnosti in imitacije.

Cilji, ki jih z dejavnostmi na tem področju želimo dosežati, so med drugim:

- omogočati zdrav telesni razvoj, z učenjem skrbi zase (higiena, zdravje)
- spodbujanje in omogočanje gibanja otrok
- pogosto gibanje na svežem zraku
- sprehodi v ritmu in hitrosti otroka (vključno s strminami)
- razvijati moč, hitrost, spretnost, samokontrolo gibanja
- spodbujanje zavedanje lastnega telesa in nadzora nad gibi telesa
- omogočanje priložnosti, za razvoj samozaupanja, samozavesti na gibalnem področju otroka
- uvajanje v svet iger in športa: spoštovanje pravil (spoštovanje drugih, okolja in zaradi varnosti), učenje sodelovanja, sprejemanja zmag in porazov.

4.5.1. Starost od 1 – 3 leta:

Ko otrok shodi, doseže novo stopnjo samostojnosti: sposoben je narediti stvari sam. Na tej točki lahko tudi opazimo, da rad gre na dolge sprehode, da rad nosi težke premete, pleza in preizkuša različne vrste gibov gibanja. S pomočjo gibanja pride otrok v stik in odnos z okoljem. S pomočjo gibanja dela tisto, kar izraža njegovo notranje življenje. »Gibanje je tisto, ki ločuje živo od neživega.«

Na področju gibanja moramo bolj ustvarjati primerno vzdušje svobode, da se otrok lahko giblje, kakor potrebuje, kakor pa da zanj pripravljamo dejavnosti. Na tej stopnji potrebuje otrok možnosti za raziskovanje, da je samostojen, in da posnema dejanja drugih.

Zato predlagamo sledeče materiale, ki stimulirajo nekatere od naštetih potreb:

- varen zunanji in notranji prostor
- (baletni) drog za dvigovanje
- vrv za guganje
- nizki drog za ravnotežje
- težki predmeti za nošenje
- stopnice
- žoge
- črta

Dejavnosti:

- dnevni sprehodi (raziskovalni)
- svobodna uporaba materialov zunaj
- žoganje
- igre gibanja s pomočjo ritma, melodije, ki vsebujejo različno gibanje (hoja, skoki, tek),
- imitacija (gibanje živali, gibi z različnimi deli telesa, drže,...)
- igre gibanja odrasel – otrok
- dejavnosti na črti: stanje na črti, hoja, obračanje, sedenje, sedenje pri miru, kotaljenje žoge.

4.5.2. Starost od 3 - 6 let:

Otroci v tej starosti imajo med drugim naslednje priložnosti za gibanje:

- vsakodnevno ob dejavnostih – delo z materiali glede na starostno stopnjo otrokom omogoča gibanje
- vsakodnevno gibanje zunaj – v dobrem Montessori okolju imajo otroci vedno možnost biti v prostoru ali zunaj
- vsaj enkrat tedensko sprehod v okolico vrtca
- večkrat tedensko gibanje v telovadnici: ob vodenih dejavnostih otroci razvijajo svoje gibalne spretnosti, telesno moč, ravnotežje, koordinacijo in grobo motoriko telesa v celoti
- vsakodnevno gibanje na črti: na tleh je nalepljena črta v obliki elipse (Maria Montessori je opazila, da otroci zelo radi hodijo po robovih pločnika ali nizkih zidovih...): otroci se ob petju, glasbi ali ritmu gibljejo po črti. Gibanje je sestavljeno iz : hoje, hoje po prstih, teka, korakanja, sonožnih skokov, skakanja po eni nogi, galopiranja ter hopsanja. Oblika izvajanja črte je različna od skupine do skupine. Kar je enotno, pa je, da se otroci po črti gibljejo vsak dan: najmanj 15 minut. Vsakemu gibanju po črti sledi igra tišine: čas, ko so vsi otroci za nekaj sekund ali minut tiho, čisto pri miru in poslušajo določen zvok (iz okolice, pojočo skrinjico, igranje na instrument...). Igra tišine prav tako prispeva k razvoju motorike, saj se tu otroci vsakodnevno učijo nadzorovanja svojega telesa in zavedanja, da so gospodarji gibov.
- Dejavnosti:
 - Skupinske igre s tekom in lovljenjem,
 - Vaje za ravnotežje
 - Vaje za moč
 - Vaje za vztrajnost
 - Vaje za urjenje v hitrosti
 - Igre za spretnost, gibčnost telesa

4.6. Umetnost

Otrok je v pripravljenem okolju izpostavljen posebej zanj izbranim umetniškimi delom: slike na steni so na višini, primerne njemu. Prostor je estetsko, a preprosto urejen. Pesmi, glasba sta izbrani premišljeno in z občutkom, ker oblikujemo prefinjen otrokov čut za glasbo.

Cilji, ki jih z dejavnostmi na tem področju želimo dosežati, so med drugim:

- Razvijati čut za lepo
- omogočiti priložnosti za spoznavanje umetnosti
- usposobiti otroka za prepoznavanje, cenjenje umetnosti
- razvijati spretnosti potrebnih za ustvarjanje umetnosti
- razvijati in spodbujati otrokovo nagnjenje k umetniškemu izražanju
- spodbujati otroka k prepoznavanju, poslušanju notranjega sveta
- spodbujanje otroka k prepoznavanju lastnega, izvirnega in k ohranjanju lastne izvirnosti
- spoznavati umetniške stvaritve kulturne dediščine
- spodbujati k samovrednotenju svojih del, ne glede na pohvale in kritike drugih

4.6.1. Likovna umetnost

Vloga umetnosti v Montessori pristopu je v tem, da spodbujamo otroka k razvijanju specifičnih spretnosti, da bi mu te pomagale pri lastnem izražanju. Otrok bo uporabljal voščenske, barve, glino, lepilo, škarje in papir kot medija za svoje izražanje.

Predstavitev na področju umetnosti v Montessori programu je sestavljena iz tega, da otroku pokažemo, kje materiali so, kako uporabljamo te materiale in kako za seboj pospravimo ali zamenjamo, nadomestimo, da je material pripravljen za naslednjega otroka. Končnega izdelka odrasli vnaprej ne določamo. Otrok naj bo svoboden v uporabljanju svoje domišljije in sredstev, da s tem ustvari, kar izbere, kar želi.

Odrasli pa moramo pripraviti okolje. Okolje naj vključuje barve in materiale, ki jih bo mogel otrok z lahkoto uporabljati. Okolje naj ne vključuje umetniških projektov z določenim izdelkom v mislih. V starosti do 6 let je proces ustvarjanja tisti, ki je za otroka pomemben. Vse to delo otrok pa spremljajo obiski galerij in centrov različnih umetniških zvrsti.

Odrasli v sobi je odgovoren, da zagotavlja okolje za ustvarjalnost. Odrasel naj ne kritizira ali hvali otrokovega dela, marveč naj ga vpraša, kar čuti o svojem delu. To spodbuja otrokovo ustvarjalnost.

Osnovni materiali, ki jih ima na voljo otrok pri umetnosti:

- Striženje I
- Lepljenje I
- Slikanje s čopičem
- Modeliranje
- Prepogibanje
- Risanje z voščenkami in barvo
- Striženje večplastnega papirja
- Lepljenje II

- Risanje z voščenkami z uporabo odprtih vprašanj
- Slikanje z žlicami

4.6.2. Glasbena umetnost

V Montessori vzgojnem pristopu uporabljamo glasbo na različne načine. Pomembno je, da poiščemo čim več priložnosti, da poslušamo glasbo ali, da izvajamo glasbo. Možnosti za uporabo glasbe so:

- na področju glasbe: otroci individualno ali posamično izbirajo materiale čez dan
- čas črte: otroci plešejo in se gibljejo v ritmu ob izbrani glasbi, izvajajo skupne glasbene igre ali banse
- glasba v ozadju: ko otroci stopijo v sobo, v ozadju slišijo primerno glasbo. Glasbo imamo lahko v ozadju tudi čez dan, a ne priporočamo zmeraj.

Stopnje učenja glasbe:

Prva stopnja učenja in spoštovanja glasbe je učenje gibanja v ritmu po pesmi. Dejavnosti na črti naj bodo pripravljene tako, da bodo otrokom omogočale gibanje po ritmu.

Druga stopnja je učenja izvajanja glasbe. Otroci se lahko naučijo izvajanja glasbe s pomočjo različnih pripomočkov in tehnik (Suzuki, Orf,...). V Montessori metodi pa so za otroke posebej pripravljene zvonci.

Tretja stopnja: tu se otrok nauči not in branja glasbe.

Četrta stopnja: otrok sam začne skladati glasbo.

Prvi dve stopnji lahko dosežemo z otroki v starosti od 3 – 6 let – ne glede na to, kolikšno poznavanje glasbe ima vzgojiteljica. Naslednji dve stopnji stopita v ospredje v sledečem starostnem obdobju.

Za otroke lahko pripravimo različne zvrsti glasbe: otroška, klasična, jazz, instrumentalna, vokalna, ljudska, narodna, glasba in drugih kontinentov in dežel. Vzgojiteljica naj izbere glasbo, ki bo sposobna ustvariti in vzdrževati primerno vzdušje.

Glasbo uporabljamo načeloma vsak dan na črti. Človeški glas je zvok, ki bo otrok pritegnil k dejavnosti na črti. Zato mora imeti vzgojiteljica pripravljene pesmi, banse, glsbene igre, ki jih bo lahko ob glasbi iz avdio predvajalnika uporabljala vsakodnevno.

Nekaj predlogov Montessori glasbenega področja:

- Ustvarjalno gibanje
- Rime
- Ritmično pripovedovanje zgodb
- Potujoče gibanje
- Ponavljanje ritma
- petje:
 - petje otroških ljudskih in umetnih pesmi v obsegu svojega glasu
 - petje z lastno instrumentalno spremljavo
 - Petje z odmevom
 - Igre s petjem
 - Pesmi z imeni
- Poslušanje glasbe
- Mali instrumenti
 - Ustvarjanje
 - Reproduciranje

- Spremljanje petega in govorjenega besedila
- glasbeni zvonci
- glasbene didaktične igre
 - primerjanje in razlikovanje zvokov po jakosti, višini, dolžini, hitrosti...
 - ugibanje
- spoznavanje note

Predpogoj za osvajanje glasbe je sposobnost poslušanja. V tem se vadimo vsak dan, posebej v igri tišine in nasploh s pozornim poslušanjem drugih in okolice.

4.7. Znanost

Delo na področju znanosti pomaga nase usmerjenemu otroku k začetnim korakom zunaj sebe: k zavedanju in cenjenju sveta, ki ga obdaja. Informacije, ki jih omogočamo otroku, pripomorejo k temu, da bolje razume svet.

Otroka usposobimo, da poimenuje svoj svet in premete v različnem jeziku. Otroci uporabljajo svoje znanje za pisanje, komunikacijo, petje pesmi in umetnost.

Pri znanosti se otrok nauči fizične sestave in zgodovine zemlje. Otroci se naučijo zgodovine človeštva in njenih dosežkov. S pomočjo znanosti otroci spoštujejo in cenijo tudi druge kulture, ne le svoje.

Geografija je opis zemlje – začnši z znanim pa do neznanega. Raziskovanje geografije se začne s tem, da pokažemo naše mesto v vesolju. Raziskovanje tujih kultur vodi k razumevanju in strpnosti, kar prispeva k večjemu cilju: miru. Glavni namen geografije je najti svoj prostor v vesolju. Gibanje in delo v vrtcu je pripomore k osvajanju začetne geografije.

Zgodovina je opis človeštva in njegovih dosežkov v zgodovini. Raziskovanje časa vpelje otroka v idejo preteklosti in sedanjosti, in to je točka, ko lahko predstavimo idejo »zgodovina«. Študij zgodovine pokaže otroku, kako so pretekli dogodki vodili do sedanjosti. To da otroku razumevanje so spremenjenih obrazih zemlje. Čas v vrtcu je prva zgodovina.

Znanost je opis specifičnih predmetov in stvarstva na zemlji. Začnemo z »živim« in »neživim« – z uporabo konkretnih predmetov. To usposobi otroka, da spoznava različne vrste živali, rastlin, mineralih in pogoje, v katerih obstajajo. Otroci in predmeti, stvari v okolju, so zanj prva biologija.

Kako se stvari premikajo (spreminjajo) je prva fizika.

4.7.1. Geografija

Na področju geografije imajo otroci na voljo naslednje materiale:

- Otroci v odnosu do prostora: motorika / jezik: lokacija, predlogi
- Risanje zemljevida okolja (soba, vrt, ulica, mesto, država)
- Zemlja, zrak, voda - steklenice s konkretnim materialom
- Zemlja, zrak, voda - slike z besednjakom
- Razširitve: živali, prevozna sredstva... v vodi, zraku, zemlji
- Globus zemlja, voda (Peščeni globus)
- Globus - barvni
- Svet – zemljevid (sestavljanka s kontinenti) – zaznavanje/poimenovanje/učna ura v treh stopnjah (v nadaljevanju UU3)
- Svet - kontrolni zemljevid
- Kontinenti in oceani - karte besednjaka
- Kontinenti - košare s predmeti
- Kontinenti - predstavitev s slikami
- Risanje zemljevida: okoli lesenih delov/s prosto roko/z izrezovanjem

- Razširitve: diapozitivi, glasba iz CD, znamke, kovanci, punčke,
- Evropa - zemljevid - – zaznavanje/poimenovanje/UU3
- Evropa - kontrolni zemljevid
- Evropa – karte besednjaka
- Risanje zemljevida: okoli držav/prosta roka/izrez
- Zastave evropskih držav
- Oblike zemlje in vode - posode
- Oblike zemlje in vode – karte slovar
- Oblike zemlje in vode – definicijska knjiga

4.7.2. Zoologija

Na področju zoologije imajo na voljo naslednje materiale:

- Živo – neživo – realne stvari
- Živo – neživo – predmeti
- Živo – neživo – slike
- Definicija: živo, neživo
- Rastlina / žival / mineral – realne stvari
- Rastlina / žival / mineral - predmeti
- Rastlina / žival / mineral – slike
- Definicije: rastline, živali, minerali.
- Rastlina – žival – predmeti
- Rastlina – žival – slike
- Vretenčarji – nevretenčarji – realne stvari
- Vretenčarji – nevretenčarji – predmeti
- Vretenčarji – nevretenčarji – slike
- Definicija: Vretenčarji, nevretenčarji.
- Vretenčarji (vseh pet vrst) - sestavljanke
- Vretenčarji (vseh pet vrst): tridelne karte - slovar
- Vretenčarji - definicijske knjige /sam naredi po predlogi /prostoročno
- Deli otroka - karte
- Nevretenčar – tridelne karte – slovar
- Vretenčarji in nevretenčarji- polaganje kart živalskega debla
- Razširitve – karte za analizo posebnih področij: vrste insektov, živalskih sledi...

4.7.3. Botanika

Na področju botanike imajo na voljo naslednje materiale:

- Skrb za rože (iz vsakdanjega življenja)
- Žive rastline. Raznolike vrste
- Karte ujemanja (slike)
- Deli rastline (drevo) – sestavljanke
- Deli rastline (drevo) – tridelne karte
- Deli rastline (drevo) – definicijska knjiga /otrok sam naredi
- Deli lista – sestavljanke
- Deli lista – tridelne karte
- Deli lista – definicijska knjiga
- Deli cveta – sestavljanke

- Deli cveta – tridelne karte
- Deli cveta – definicijska knjiga
- Omara za botaniko: zaznavanje
- Omara za botaniko: ujemanje oblik polna karta
- Omara za botaniko: debel rob
- Omara za botaniko: tanek rob
- UU3: za imena listov
- Obtipaj obliko pravega lista
- Zapiši besedo
- Definicije
- Otroci napiše knjigo s predlogami /prostorčno
- Življenjski krog – karte (žaba, metulj, roža, fižol...)

4.7.4. Zgodovina

Na področju zgodovine imajo na voljo naslednje materiale:

- Uvod v čas
- Linearni koledar
- Dnevi v tednu
- Meseci v letu
- Standardni koledar
- Letni časi
- Moj prvi časovni trak
- Uvod v uro
- Poimenovanje časa – cela ura
- Poimenovanje časa – pol ure
- Poimenovanje časa – na pet minut natančno
- Časovni trak enega dne
- Časovni trak enega leta
- Osebni časovni trak
- Drevesno deblo naše družine

5. RAZŠIRITVENE DEJAVNOSTI

Razširitvene dejavnosti so tiste, ki jih ob rednem programu, ki ga izvajajo vzgojiteljice Angelinega vrtca, ponujamo otrokom za poglobitev posameznih področij – in takrat povabimo k sodelovanju zunanje sodelavce – strokovnjake iz teh področij.

5.1. TUJI JEZIK

V vrtcu imajo otroci možnost srečati se z angleščino. Otroci imajo znotraj programa možnost sodelovanja pri pogovorih z angleško govorečo sodelavko.

Namen angleščine: pridobivanje posluha za tuji jezik in za izgovorjavo tistih glasov, ki jih v materinščini ni ter bogatenje besednjaka iz vsakdanjega življenja: barve, deli telesa, predmeti iz okolice, predmeti glede na praznovanja in letne čase, števila....

Metoda poučevanja je Montessori: temelj je »Učna ura v treh stopnjah«.

5.2. GIBALNA VZGOJA

Ob rednem gibanju, ki poteka vsakodnevno v sobi in na prostem ter nekajkrat tedensko v telovadnici z vzgojiteljicami, imajo otroci enkrat tedensko možnost sodelovanja tudi na gibalni vzgoji z zunanjo sodelavko. Ta čas je še posebej namenjen razvijanju moči, hitrosti, spretnosti ter sposobnosti samokontrole gibanja, urjenju različnih telesnih drž in spretnosti, sodelovanju v skupinskih igrah gibanja, da bi s tem zagotovili usklajen zdrav telesni razvoj otroka.

5.3. BALET

Ob vsakodnevni plesni vzgoji v vrtcu se imajo 4 in 5 letni otroci možnost pridružiti se baletu za predšolske otroke, ki ga vodi baletna plesna šola.

6. SPECIFIČNOST MONTESSORI PROGRAMA V ANGELINEM VRTCU: KATEHEZA DOBREGA PASTIRJA

6.1. PRISPEVEK MARIJE MONTESSORI K VERSKI VZGOJI

Življenjsko delo Marije Montessori je polno odkritij, ki nam kažejo skrivnost otroštva. Za njen prispevek k verski vzgoji so odločilnega pomena spoznanja, ki si jih je pridobila z opazovanjem otrok in s pomočjo svoje intuicije: otroci so drugačni kot odrasli, imajo vsrkojoč um z izrazitimi občutljivimi obdobji in potrebujejo za svoj razvoj posebno, otrokom primerno učno okolje, ki jim omogoča, da so dejavni in samostojni. Če dobro opazujemo otroke, potem vidimo, da so imajo sposobnosti koncentracije, samostojnosti, stalnosti pri delu, samodiscipline, reda in tišine. Te značilnosti so naredile na Marijo Montessori globok vtis.

Na verske zmožnosti otroka je Marija Montessori opozarjala od njenih zgodnjih razmišljanj, pa vse do smrti. Svoja poglede, opazovanja in praktične spodbude na to tematiko je predstavljala na različnih tečajih, izobraževanjih, kongresih, kakor tudi v pisni obliki. Ob jeziku je tudi vero razumela kot integralni del vsakega človeka. Na enem izmed tečajev za vzgojitelje je rekla, da nam manjka nekaj temeljnega za razvoj človeka, če nam manjka religija.

V dvajsetih letih prejšnjega stoletja je Marija Montessori prenesla temeljna načela o vzgoji in njeni metodi na področje verske vzgoje.²¹ V Barceloni (1916) je prenesla v prakso svoje predstave o verski vzgoji, ki je osredotočena na liturgijo, in jo poimenovala »Hiša otrok v Cerkvi«. Pri tem je upoštevala sledeče pedagoško – didaktične elemente: pripravljeno okolje za versko vzgojo otroka – atrij; strukturirane vaje oz. vsebine za samostojno dejavnost otroka ter pravilna drža odraslega.

Ekspiriment v Barceloni ni trajal dolgo, vendar se je Marija Montessori vedno znova vračala k njemu v naslednjih desetletjih. Tukaj so bila njena prizadevanja omejena na katoliško vzgojo predšolskih otrok, v kasnejših letih za je svojo idejo razvijala k vesoljni vzgoji in razširila koncept tudi na delo z mladimi.

Montessori vrtci po svetu imajo v svojem pristopu zmeraj duhovno komponento: kakšno obliko prevzame vrtec, je prepuščeno vodstvu. Pomembno je, da duhovni vidik ne manjka, ker je duhovnost del človeka. V Angelinem vrtcu smo se odločili za katoliško vzgojo – s pomočjo Kateheze Dobrega pastirja.

6.2. NADALJEVANJE DELA: GIANNA GOBBI IN SOFIA CAVALLETTI

Sofija Cavalletti in Gianna Gobbi sta izhajali iz izkušenj Marije Montessori in začeli leta 1954 svoje delo na področju kateheze in verske pedagogike z otroki v Rimu. Začeli sta s tako imenovano Katehezo Dobrega Pastirja. Dolgoletno sodelovanje med Cavallettijevo in Gobbijevo je pomenilo interdisciplinarno sodelovanje med Montessori pedagogiko in teologijo, iz česar se je razvilo nekaj novega.

Pri svojem delu sta izhajali iz spoznanj, ki sta jih odkrivali pri otrocih. Opazili sta, da je otrok sposoben za intenziven, skrivnosten odnos z Bogom, še več, da si tega odnosa želi in ga išče.

²¹ Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press, 177 – 186.

6.3. CILJI PRI SPODBUJANJU VERSKIH ZMOŽNOSTI OTROK

V izhodišču koncepta Kateheze Dobrega Pastirja sta dva cilja:

- pomoč in podpora pri otrokovem odnosu z Bogom: otroku pomagamo, da pride sam bliže k Bogu. Ta cilj je prepleten skozi celoten proces Kateheze Dobrega Pastirja
- vključevanje v skupnost verujočih: celovitega socialno vključevanja v krščansko tradicijo in Skupnost.

6.4. METODOLOŠKO DIDAKTIČNI KONCEPT KATEHEZE DOBREGA PASTIRJA

Verske zmožnosti otroka so skrivnost, ki jih moramo zaradi tega spoštovati. Da bi to dosegli in omogočili samostojno delo otroka, potrebujemo okvirje, ki jih je zastavila Marija Montessori: odraslega s posebno držo do otroka, primerno okolje, razvoju otroka primerne vsebine, ki zagotavljajo pogoje za celovito versko vzgojo.

6.4.1. VLOGA ODRASLEGA

Zaradi spoštovanja do notranjega bogastva v otroku, je pri verski vzgoji še posebej pomembno, da upoštevamo držo odraslega do otroka, kakor jo opisuje Marija Montessori. Otrokove verske zmožnosti spodbujamo predvsem posredno s pripravo okolja in izdelavo didaktičnega materiala. Marija Montessori pravi, da naj odrasli dela s spoštovanjem, ponižnostjo in potrpežljivostjo na periferiji in ne v središču. Kajti središče, kraj vere, skrivnost, mora ostati prostor samo za otroka. Pravo spoštovanje do otroka imamo lahko le, kadar tudi v otroku prepoznavamo Boga. Tako ne postane verska vzgoja nič drugega kot le sodelovanje z Božjo milostjo.

6.4.2. PRIPRAVLJENO OKOLJE

V dobro pripravljenem okolju, kjer delamo po Montessori vzgojnih načelih, moramo upoštevati otrokov klic: »Pomagaj mi, da naredim sam!« V dobro pripravljenem atriju pa otrokov klic: »Pomagaj mi, da pridem sam bliže k Bogu!«

Dobro pripravljeno okolje želi pomagati otroku, da bi:

- sam postal gospodar sebe,
- se zavedal drugih,
- bil samostojen, neodvisen,
- bil samozavesten: v atmosferi svobode znotraj meja ljubezni.

Tako bo tudi na verskem področju okolje spodbujalo ne le zgoraj naštetu, marveč bo otroku pomagalo tudi k:

- ljubezni do dela,
- ljubezni do bližnjih,
- ljubezni do reda,
- ljubezni do koncentracije, ljubezni do tišine,
- k ljubezni in veselju do oznanjevanja Božje besede s pomočjo Svetega pisma in liturgije,
- k veselju do meditacije in molitve.

Ne pozabimo pa: bistvena elementa pripravljenega okolja sta katehist in materiali. Novo zavedanje otroka zahteva tudi »novega« katehista.

Atrij – pripravljeno okolje na področju verske vzgoje pri Mariji Montessori

Atrij je okolje, primerno za otroka, ki je namenjeno predvsem verski vzgoji. Je kakor predprostor cerkve, prostor, kjer imajo otroci

1. možnost, da izvajajo določene dejavnosti
2. možnost, da živijo v tišini in zbranosti
3. možnost za dejavnosti, ki jim omogočajo pridobitev določenih verskih spoznanj.

V takem okolju so pokazali otroci blagodejno čustvo veselja in novega dostojanstva.

Prostor naj bi bil urejen preprosto in lepo. V njem naj bodo le tisti predmeti, ki so bistveni. Razporejeni naj bodo sistematično, naj bodo urejeni. Ta red morajo spoštovati tako otroci kot odrasli. Atrij naj odseva kulturo in okolje, ki je zelo preprosto in revno, a hkrati lepo in bogato. Atrij ne rabi biti zaključen in popoln od začetka. Nastajal in rasel bo z delom.

Otroci in katehist so skupnost. V atriju kateheza ni več stvar učenja pripravljenih odgovorov, ki jih pove katehist ali so iz katekizma (primer: Kdo je Bog?). Otroci in katehist skupaj poslušajo Božjo besedo in nanjo odgovarjajo. Atrij je skupnost, v kateri dobijo otroci od najzgodnejšega otroštva versko izkušnjo skupaj z odraslimi, ki naj bi jim pomagala, da bi postali dejaven član v večji skupnosti: v družini, župniji in družbi. Vse to se dogaja na otroku lasten ritem in na način, ki spoštuje posebnosti njegovega razvojnega obdobja.

6.4.3. MATERIAL KOT POSREDNA POMOČ ZA VERSKO VZGOJO

Druga posredna pomoč, ki jo dobi otrok, je material, ki je v atriju namenjen otroku. Material naj bi otroku pomagal, da bi meditacijo, ki jo je začel skupaj z odraslim, samostojno izvaja naprej.

Materiali so postavljeni na policah, med njimi otrok svobodno izbira, z njimi dela in to mu pomaga, da predstavljen material na meditativen način ponotranji. Materiali so predstavljeni za vsebine, za katere so otroci pokazali, da jih v globini dojamejo in se nanje z veseljem odzovejo. Gre za odlomke iz Svetega pisma ter molitve iz liturgije.

Katehist predstavi material skupini, ki sedi v krogu ali v individualni predstavitvi posameznemu otroku. Po tej prvi predstavitvi pa je material na razpolago otroku.

Katehist pripravlja material sam, pri tem pa mora paziti, da je material preprost, lahko rečemo, da naj bo reven. S tem otroku pomagamo, da ostaja pri vsebini, da gre v bistvo sporočila. Material naj bo vselej čist, nepoškodovan in kompleten. Pri pripravi materialov nam pomagajo priporočila in mere tistih, ki že več let delajo po Katehezi Dobrega Pastirja, saj razumejo zakaj je neka oblika materiala najbolj priporočljiva na ta ali oni način.

Osnovni materiali, ki jih imajo otroci na voljo na področju Kateheze dobrega pastirja, so:

- atrij
- bogkov kot
- sveto pismo
- znamenje križa
- molitev
- oltar
- liturgične barve

- priprava na sveto mašo
- svetopisemska geografija
- prerokba o luči in temi
- prerokba o otrokovih imenih
- prerokba o materi
- prerokba o Betlehemu
- oznanjenje
- Jezusovo rojstvo
- dobri pastir
- najdena ovca
- gorčično zrno
- trgovec z biseri
- evharistična prisotnost dobrega pastirja
- zadnja večerja
- slavje luči
- sveti krst

7. ZAKLJUČEK

Montessori vzgojni pristop je najprej način življenja, ki zahteva korenito spremembo razmišljanja in delovanja odraslega. Odrasel ni tisti, ki dela namesto otroka, ampak spodbuja otroka, da sam razvija svoje potenciale. Potencial otrok je neizmeren. Odrasli moramo imeti zaupanje v otroka, saj ima v sebi »notranjega učitelja«, ki vodi otroka k razvoju teh potencialov. Mi odrasli, kot zunanji opazovalci, pa pripravljamo okolje tako, da spodbuja te otrokove naravne silnice.

Otrok pa seveda ni cilj samemu sebi. Ne moremo živeti sami, zato Montessori vzgojni pristop z življenjem v vrtcu, otrokom omogoča tudi učni prostor socialnih odnosov. Cilj Montessori vzgojnega pristopa se ne konča s posameznikom:²²

OTROKOV NOTRANJI SVET

Poznavanje otrokovega notranjega sveta nam pomaga – ne samo k razumevanju,
ampak tudi k primernemu delovanju.
Če otrok čuti, da so njegove potrebe zadovoljene, da je njegov notranji svet poln in bogat,
potem se bo pogumno odločil za nove izzive
(če zadovoljimo potrebe te stopnje, bo naslednja bolj lahka in uspešna).

SAMOSTOJNOST

Če otroku že od majhnega omogočamo samostojnost
(ne prezremo prvih znakov, ko bi rad pomagal nositi posodo iz pomivalnega stroja...),
potem se bo rad odločil za nove izzive in sprejemal nove odgovornosti
(ko sprejmemo več odgovornosti, postanemo bolj odgovorni:
to velja na primer tudi za odrasle: ko smo postavljeni v vlogo mame, vodje projekta...).
To vodi v

ZAUPANJE

Če ima otrok možnost izbiranja, samostojnega dela, potem počasi pridobiva zaupanje vase,
z večjim samozaupanjem pa se izboljšuje tudi otrokova pozitivna samopodoba.

PRISPEVEK

Kdor ima pozitivno samopodobo - zaupa vase,
ta je pripravljen dati svoj pozitiven prispevek svetu
(lahko postavi vazo na mizo, postreže s sokom...), je prijazen do drugih,
prispeva k temu, da je svet okoli njega bolj srečen kraj bivanja,
kar vodi v

MIR

Vsak pozitiven doprinos prispeva k miru.
V življenju vsakega posameznika lahko vidimo prispevek svetu:
ali pozitivnega, ali negativnega. Nevtralnega ni.
Če nisi dal nič od sebe, potem je to negativen prispevek, saj si od življenja le jemal.
Bolj uspešno kot je otrok prehodil prejšnje stopnje,
večja je gotovost, da bo svetu dal svoj pozitiven prispevek.

²² Kordeš, D. M. (2001): Zapiski iz predavanj za Montessori učitelja, predavanja Susan Tracy, Chicago.

8. LITERATURA

- Crain, W. (2000). Theories of development. New Jersey: Prentice-Hall.
- Cavaletti, S.(1997). The religious potential of the child. New York: Paulist Press.
- Futrell, K.H. (1998). The normalized child. North American Teacher's Association
- Hainstock, E.G.(1997). Teaching Montessori at home. New York: Plum book.
- Klaus, M.H. (1999): Your amazing newborn. Cambridge: Perseus books.
- Kordeš Demšar, M. (2001): Zapiski predavanj Montessori izobraževanja. ZDA, Chicago.
- Krese, T. (1996). Montessori pedagogika. Didakta. št. 28-29, letnik 5.
- Lillard, P.P. (1998). Montessori – a modern approach. New York: Schocken books.
- Montessori, M. (1967). Absorbend mind. New York. Buccaneer Books.
- Montessori, M. (1988). Dr.Montessori's own handbook. New York: Schocken books.
- Montessori, M. (1988). The Montessori method. New York: Schocken books.
- Montessori, M. (1997). Basic ideas of Montessori's educational theory. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (1998). What should you know about your child. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (1999). Education for the new world. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (1999). The child in the family. Oxford, England: Clio press.
- Montessori, M. (2000). The discovery of the childhood. New York: Ballantine books.
- Montessori, M. (2000). The secret of the childhood. New York: Ballantine books.

- Montessori Vereinigung (1992). Montessori material, Teil 1. Netherlande: Nienhuis Montessori International.
- Montanaro, S.Q. (1991). Understanding the human being. USA: Nienhuis Montessori.
- Pignatari, M. (1996). Montessori pedagogika. Ljubljana: Glotta Nova.
- Pollard, M. (1997). Maria Montessori. Celje: Mohorjeva družba.
- Pšunder, M. (1995). Aktualnost pedagogike Montessori. Sodobna pedagogika. št. 9-10, letnik 46 (112).
- Standing, E.M. (1998). Her life and work. New York: Plum book.
- Strgar, R. (2002). Temeljne krščanske vrednote v življenju in delu Marie Montessori. Ljubljana.
- SPLETNE STRANI na področju Montessori vzgojnega pristopa:
 - www.montessori-ami.org
 - www.montessori.ac.uk
 - www.montessori.edu
 - www.montessoriconnections.com
 - www.montessori.it
 - www.amshq.org/

Program Montessori vrtca sem pripravila:
 mag. Melita Kordeš Demšar
 ravnateljica Angelinega vrtca

9. PRILOGE

9.1. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE VSAKDANJEGA ŽIVLJENJA

PRESIPAVANJE TRDNIH SNOVI

Opis materiala: pladenj, dva vrča enake velikosti, riž ali drugo podobno zrnje, semenje.

Namen:

Neposreden namen: učenje koordinacije (razvoj mišic, povezanih z gibi), koncentracije, samostojnosti, občutka za red.

Posreden namen: naučiti se spretnega in ličnega rokovanja s posodo, priprava na prelivanje tekočin, priprava na pisanje, učenje besednjaka (izbiraj različna semena za presipavanje,, pogovor o načinu pridelave semen, o geografiji: izvor semen, dežele sveta, pedologija...).

Mikavna točka: ko semena drsijo iz vrča v vrč, ko zadnje seme pade iz vrča v drugi vrč.

Preverba napake: otrok pogleda ali je kaj semen raztresel po mizi ali tleh; cel ali razbit vrč

Starost: 2 do 4 leta

Predstavitev:

1. Z otrokom pojdita po pladenj.
2. Prenesi ga na mizo z dvema rokama.
3. Sedi. Poglej v prazen in poln vrč.
4. Izpostavi predmete, ki so na mizi in jih poimenuj.(vrč, ročaj, seme/riž/leča, pladenj, dulec ali nos vrča)
5. Primi poln vrč na levi strani z obema rokama.
6. Dvigni ga in počasi ga premakni nad desni vrč, nagni ga in počasi izprazni v prazen vrč na desni. Pri tem glej material, ki ga presipavaš.
7. Postavi prazen vrč na levo stran. Poglej ali si kaj materiala raztresel. Poberi raztresen material.
8. Ponovi proces presipavanja.
9. Ponudi otroku.
10. Ko konča, pospravita pladenj.

Razširitev: - presipavanje soli v solenko
- Priprava hrane

9.2. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE ZAZNAVANJA

ZABOJ Z BARVAMI ŠT. 2

MATERIAL	Zaboj, ki vsebuje 22 barvnih ploščic: dve rdeči, dve modri, dve rumeni, dve oranžni, dve zeleni, dve vijolični, dve beli, dve črni, dve roza, dve sivi, dve rjavi.
NEPOSREDEN NAMEN	Vizualno razločevanje barv.
POSREDEN NAMEN	Priprava na umetnost.
MIKAVNA TOČKA	Trenutek, ko so ploščice razporejene v pare.
PREVERBA NAPAKE	Vizualna disharmonija.
STAROST	3 leta.
JEZIK	Imena barv: rdeča, modra, rumena, oranžna, zelena, vijolična, bela, črna, roza, siva, rjava.
PREDSTAVITEV	<ol style="list-style-type: none">1. "To je barvni zaboj številka 2."2. Zaboj postavi na preprogo (ki je postavljena pokončno) z obema rokama ali na mizo.3. Vsako ploščico posebej vzameš iz zaboja in jo položiš na podlago (pomešano po barvah).4. Med vsakim premikom postaviš roke ob telesu.5. Ko imaš vse razporejene, zapreš zaboj in rečeš: "Katero barvo poznaš?"6. Ploščico te barve vzameš v desno roko in iščeš pripadajoči par.7. Ko najdeš ploščico, jo vzameš v levo roko in ju skupaj položiš na levi rob preproge in poimenuješ.8. "Katero barvo še poznaš", poiščeš par in ponoviš postopek kot pri prvem paru.9. Naslednji dve položiš pod prvi, pod drugi par pa tretji... dokler otrok pozna barve. Barvne ploščice, katerih barv otrok ne pozna, zložiš nazaj v zaboj.10. Potem vzameš eno barvo, ki je ne pozna in eno, ki jo pozna ter narediš učno uro v treh stopnjah.11. Ko zaključiš, barve spet pomešaš in rečeš: "No, sedaj si ti na vrsti!"12. Pusti, da otrok sam začne in se umakni. Od daleč opazuj otroka, med tem ko delaš kaj drugega.
RAZŠIRITEV	Igra: razdeliš barvne ploščice, rečeš: "Rdeča naj si podata roke!"... Imaš dve preprogi, barvne pare razdeliš na ti dve preprogi. Potem rečeš otroku: "Lahko prineseš barvo z druge preproge, ki se ujema s tole?"...

9.3. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE JEZIKA

PREDSTAVITEV ZAČETNIH GLASOV S SLIKAMI

Materiali: slike različnih predmetov, pladenj, premična abeceda.

Namen: pomagati otroku

1. raziskovati in analizirati znani jezik in ga reproducirati z grafičnimi simboli
2. prepoznavati, da imajo glasovi pomen
3. pri pripravi na branje.

Mikavna točka: ko otrok prepozna črko, ki predstavlja prvi glas predmeta na sliki

Preverba napake: izgovorjava besede in izgovorjava črke

Jezik: otrok pridobi besednjak uporabljenih predmetov na slikah, prepozna glasove črk.

Starost: 3 in več

Predstavitev:

1. Prinesi slike na mizo ali preprogo.
2. Postavljalj karte na preprogo: polagaj od levega zgornjega kota preproge navzdol in jih poimenuj.
3. Vzameš pladenj.
4. Naj položiš sliko in poimenuješ predmet na njej ("Banana").
5. Greš do premične abecede. Izgovoriš glas ("B").
6. Črko položiš na pladenj, odideš k preprogi.
7. Položiš naslikani predmet, ga poimenuješ ("Banana.").
8. Položiš črko, jo izgovoriš ("B").
9. Vzameš naslednji predmet na sliki in ponoviš korake od 4 do 8.
10. Nadaljuj z vsemi slikami.
11. Pospravljaj: posamično zlagaj črke na pladenj; eno na drugo: bodi zelo natančen in dosleden pri tem!!!
12. Črke odneseš k premični abecedi. Očitno poiščeš pravo mesto. Odložiš.
13. Vrni se k preprogi. Pospravi slike: posamično jih polagaj nazaj na pladenj ali jih polagaj v levo roko in skupaj pospravi v ovojnico.
14. Odneseš na polico.

Opomba: - na polici imej hkrati le 2 do 5 ovojnic s slikami
- Občasno zamenjaj slike v ovojnicah.

9.4. PRIMER STRANI IZ PRIROČNIKA ZA PODROČJE MATEMATIKE

ZABOJ S PALČKAMI

MATERIAL	45 lesenih palčk (v košari), 2 zaboja s petimi razdelki. V vsakem razdelku je napisana številka začenši z 0.
NEPOSREDEN NAMEN	Spoznavanje »0«, povezovanje kvantitete s številkami
POSREDEN NAMEN	Spoznavanje kvantitete do 9, utrjevanje ustnega štetja do 9, povezovanje konkretnega (palčk) z abstraktnim (številke), priprava na linearno štetje
MIKAVNA TOČKA	Trenutek, ko so vse palčke v razdelkih zaboja.
PREVERBA NAPAKE	Palčk je zmanjkalo ali pa jih je preveč.
STAROST	3 leta.
JEZIK	Imena števil, besede: največ, najmanj, nič
PREDSTAVITEV	<ol style="list-style-type: none">1. Tu piše: "1" in prebereš številko (ti ali otrok).2. Otrok položi palčko vzgojitelju v roke (eno po eno) in šteje.3. Vzgojitelj ponovno šteje palčke, ko jih daje otroku nazaj v roke.4. Otrok položi palčke v razdelek zaboja.5. Tako nadaljujemo za vse številke ali po presoji prej pustimo otroka, da nadaljuje sam.
OPOMBA	<ol style="list-style-type: none">1. Če otrok vpraša, zakaj nimamo v prvem razdelku nobene palčke, rečemo: »Nič je prazen prostor, ne dobi nič.«2. Imej nekaj palčk v rezervi (kupi jih več), ker se bodo v začetku izgubile.3. Če otrok še ne more narediti vseh števil do 9 ne rzdeli palčk le do 5, ampak počakaj, da bo znal šteti do 9.